

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

П'ЯТДЕСЯТ ШОСТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

**Матеріали міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

27 квітня 2021 р.

**Львів
2021**

УДК 330+340 (063)
ББК 65+67я431

П'ятдесят шості економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Львів 27 квітня 2021 р.). - Львів, 2021. 70 с.

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2021
© Автори статей 2021

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Вайчуліс Олександр Олександрович
студент групи 8.01.011.020.Z.20.1
факультет міжнародних відносин і
журналістики, Харківського
національного економічного
університету імені С. Кузнеця*

*Науковий керівник: Кравченко Ганна
Юріївна, доктор педагогічних наук,
професор, Харківський національний
економічний університет імені
С. Кузнеця*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Динамічний розвиток цифрових технологій, поява і активне входження в наше життя нових соціальних медіа формують нові вимоги до діючих соціальних інститутів, в тому числі і до системи освіти. В таких умовах лише впровадження нових інформаційних і управлінських технологій дозволяє охоплювати освітніми послугами ті верстви населення, які раніше не мали повнопрофільного доступу до освітніх послуг, вирішуючи, таким чином, цілий комплекс питань соціального, культурного і економічного характеру. Подальша раціоналізація управління системою стратегічного планування вищих навчальних закладів дозволяє подолати посткризові негативні тенденції в економіці і більш повно реалізувати науково-технічний і педагогічний потенціал ЗВО [3].

Оптимальною є наступна структура стратегії: аналіз поточного стану ЗВО; місія і бачення ЗВО; стратегічні напрямки діяльності; цілі і завдання; цільові індикатори; відповідність стратегічних напрямків і цілей ЗВО

стратегічним цілям регіону і держави в цілому; шляхи і засоби досягнення цілей; можливі ризики; взаємодія з регіоном, галузями, сферами.

Вимоги до змісту стратегії полягають в наступному. Стратегія вишу повинна містити: «оцінку унікальності вузу в задоволенні потреб зацікавлених осіб і ринкової ніші; перспективний аналіз розвитку ринку освітніх послуг; пріоритетні напрямки діяльності ЗВО; аналіз стану вузу і успішності в реалізації стратегії; аналіз ризиків і механізми їх попередження; аналіз доступних ресурсів і їх достатності для реалізації поставлених цілей» [1, с.17].

Також можна виділити основні питання, на які повинна відповідати стратегія ЗВО: «конкуруємо ми на регіональному, національному або глобальному ринку; якою є наша основна діяльність: навчання, дослідження світового рівня, прикладні дослідження, взаємодія з бізнесом та ін.; який баланс між освітою та науковими дослідженнями; яка наша ринкова ніша в навчанні: підготовка бакалаврів, магістрів, підготовка, переважно, студентів зі своєї країни (або регіону) або іноземних, традиційне або дистанційне навчання і т.п.; хто є зацікавленими сторонами, і які їхні очікування та потреби виявлені; в яких областях ми є лідерами; займаємо ми певну ринкову нішу; наскільки стійка база наших майбутніх студентів; чи не є ми занадто залежними від одного або двох джерел фінансування; чи буде ситуація змінюватися протягом наступних 10 років; чи збираємося ми змінювати своє позиціонування: виходити на нові ринки або відмовлятися від якихось видів діяльності» [2, с. 61].

Застосування різних інструментів при розробці стратегії, проведення аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища в різноманітних формах, виявлення чинників, що стримують розвиток ЗВО і факторів, що сприяють йому, можливість розробити вишу унікальну стратегію, що дозволяє ефективно досягти бачення. Просування ЗВО і досягнення стратегічних цілей сприятиме розвитку вишу та підвищенню його конкурентоспроможності.

Література:

1. Грищенко І.М. Стратегічні пріоритети та форми інноваційного розвитку ВНЗ України в контексті забезпечення конкурентоспроможності / І.М. Грищенко, І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова // Економіка та держава.— 2015.— № 2.— С. 16–21.
2. Моргулець О.Б. Стратегічний вибір ВНЗ на основі оцінки ефективності управління та реальної автономії навчального закладу / О.Б. Моргулець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2016. – Вип. 17(3). – С. 61–63.
3. Смерічевська С.В. Стратегічні напрями розвитку вищого навчального закладу в умовах трансформації економіки України [Електронний ресурс] / С.В. Смерічевська // Схід. – 2008. – № 7 (91). – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=35463

*Левчук Олена Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
науково-дослідного відділу воєнно-
економічних проблем Центру воєнно-
стратегічних досліджень
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського*

*Вдовін П.Ю.
капітан Збройних сил України,
старший інженер відділу
забезпечення технікою та майном
топографічної служби 115
картографічного центру*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Збройна агресія Російської Федерації проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну реальність.

Заходи з підвищення фінансової готовності базуються на характері сучасної війни та особливостей теперішнього етапу розвитку держави. Фінансова готовність визначається також здатністю держави забезпечити необхідними ресурсами процес мобілізації економіки країни, мобілізаційного розгортання Збройних Сил України.

Передвоєнна ситуація, а тим паче особливий період, характерна тим, що потреби в усіх видах ресурсів, як правило, перевищують існуючі можливості держави. Тому виникає невідповідність між потрібним та реальним рівнем фінансового забезпечення сил оборони під час виконання завдань з протидії гібридній війні. Ця невідповідність зумовлена, головним чином, наявними недоліками забезпечення балансу між виконанням завдань силами оборони та наявними ресурсами, в тому числі фінансовими, на ведення операцій та утримання ЗС України.

На потреби Збройних Сил України для забезпечення життєдіяльності військ виділяються кошти з Державного бюджету. Їх розпорядником є Міністерство оборони України. Витрати на утримання та розвиток Збройних Сил здійснюються відповідно до затверджених кошторисів Міністерства оборони, які є складовою частиною Державного бюджету України.

Частина коштів за кошторисом Міністерства оборони витрачається апаратом Міністерства оборони на оплату озброєння, техніки, військового майна, продовольства, що спрямовуються до ЗС України з різних галузей економіки. В цьому випадку розрахунки здійснюють відповідні департаменти Міністерства оборони через Департамент фінансів Міністерства оборони України. Деякі види майна і продовольства, озброєння, військової техніки замовляються і оплачуються управліннями забезпечення та службами видів ЗС України через їх фінансово-економічні управління.

Озброєння, майно і продовольство, заготовлені та оплачені в центрі або у видах ЗС України відпускається військам відповідними управліннями та службами забезпечення в натуральному вигляді (безоплатно), військові частини в цьому випадку грошових розрахунків за отримане майно не здійснюють. Тобто, одним із видів забезпечення потреб військ є постачання озброєння, військової техніки і майна у натуральному вигляді.

Інша частина коштів за кошторисом Міністерства оборони відпускається у розпорядження командирів військових частин на витрати, пов'язані з бойовою і гуманітарною підготовкою та утриманням особового складу, з експлуатацією та ремонтом озброєння та військової техніки. Військовим частинам відпускаються кошти на виплату грошового забезпечення і заробітної плати особовому складу, на оплату різних послуг, що надаються військовим частинам, а також на придбання майна і матеріалів, заготівля яких у централізованому порядку неможлива або недоцільна.

Отже, другим видом забезпечення потреб військових частин є надання їм коштів за кошторисом Міністерства оборони України. При цьому витрати коштів, що здійснюються безпосередньо у військових частинах, є часткою бюджетних асигнувань, спрямованих на утримання ЗС України.

Відповідно до вимог Бюджетного кодексу України Міністерство фінансів України відповідає за складання проєкту Закону про Державний бюджет України та визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування. Позиція Міністерства фінансів з року в рік була очевидною: чим менша чисельність особового складу, тим менше видатків необхідно спрямувати на задоволення потреб ЗС України.

Це призвело до того, що питома вага на утримання сягала 80 і більше відсотків загального обсягу фінансового ресурсу. Однак Міністерство оборони має викривлену структуру бюджету не від того, що це бажання ЗС України, а тому, що коштів на закупівлю озброєння та підготовку військ після виплати грошового утримання, заробітної плати та інших захищених видатків фактично не залишалось.

У 2009-2013 рр. Міністерство оборони України (МОУ) фінансувалось за залишковим принципом, у мінімальних обсягах – менше 1% ВВП. Внаслідок хронічного ресурсного голоду в Збройних Силах розпочались руйнівні процеси. Вченими доведено, що коли на потреби оборони виділяється менше 1% ВВП, відбувається їх руйнація, а не розвиток. І тільки у 2014 році, коли виникла загроза незалежності і недоторканості України, уряд визнав реальний стан боєздатності ЗС України.

Аналіз розподілу ресурсів за видатками засвідчує, що основний їх обсяг зосереджений на утриманні ЗС України, тобто має місце так званий

бюджет “проїдання”. На утримання ЗС України останнє десятиріччя виділяється понад 80% від загального бюджету МОУ, а в 2009 році цей показник становив 90,1%, і був найвищим на всю історію незалежності України. В 2010 році видатки на утримання ЗС України становили 89,5%. Такі показники можна виправдати світовою фінансовою кризою, що припала на цей період. Видатки на розвиток озброєння та військової техніки становили від 6,3% до 10,6%.

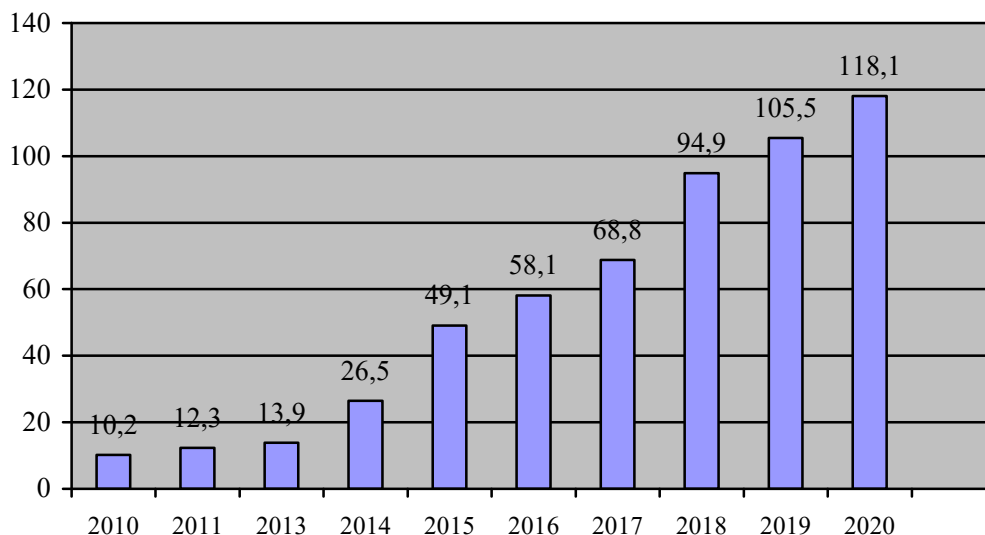

Рис. 1. Динаміка фінансового забезпечення ЗС України у 2010-2020 рр., млрд грн.

Подібна ситуація склалася і з видатками на підготовку ЗС України: найнижчі показники – 2,8% - у 2009 році, 4,2% - 2010 рік, 5% - 2011 рік.

Рівень, на якому знаходяться ЗС України сьогодні, не є випадковим. Для того, щоб змінити ситуацію у майбутньому, і мова йде не про завтра, а у довгостроковій перспективі, необхідно діяти вже сьогодні. Очікувати кардинальних змін марно, якщо не впроваджувати того, що доведено на практиці. Світова практика свідчить, що розподіл видатків у збройних силах має складати: 50% - утримання збройних сил, 20% - підготовка збройних сил і 30% - розвиток озброєння та військової техніки.

Таким чином, при ухваленні рішень, що безпосередньо впливають на обороноздатність армії, потрібно вимагати професійної оцінки ефективності розподілу та використання ресурсів, а також відповідної інформаційної підтримки конкретних цілей і завдань, на які спрямовуються оборонні видатки. Це дозволить своєчасно вживати заходи, спрямовані на досягнення кінцевої мети, і забезпечить ефективне проведення оборонної реформи.

*Руденко Наталя Валентинівна
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ПАРТНЕРСЬКИМИ ВІДНОСИНАМИ

Невідповідність маркетингової пропозиції підприємств очікуванням споживачів, незбалансованість дій бізнес-партнерів призводить у скрутне становище підприємства з неефективною політикою маркетингу партнерських відносин. Тому існує необхідність пошуку і обґрунтування сучасних положень і технологічних прийомів підвищення ефективності управління взаємовідносинами підприємств на основі комплексного, скоординованого підходу.

Управління партнерськими відносинами можна описати як процес який складається з певних етапів (подій), що обумовлюють стан та тип стратегії. Процеси формування та впровадження стратегій управління та контролю партнерськими відносинами є невід’ємними один від одного процесами. Без впровадження організації нових концепцій бізнесу та зміни корпоративної культури, формування стратегій управління партнерськими відносинами не може бути вдалим.

Рішення про формування та впровадження стратегій управління приймає керівництво. В залежності від чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на прийняття рішень, керівництво може направити зусилля на створення партнерських відносин із споживачами, іншими юридичними особами, посередниками, виробниками тощо [1].

При формуванні стратегії управління взаємовідносинами з партнерами потрібно притримуватись наступних **принципів організації системи партнерської взаємодії [2]:**

- орієнтація на створення унікальних відносин зі споживачами і бізнес-партнерами;

- індивідуалізація обслуговування бізнес-партнерів на основі пропозиції адаптованих або спеціально створюваних для кожного бізнес-партнера і споживача товарів і послуг за рахунок глибокого знання їхніх потреб і мотивів;

- концентрація уваги на довічній цінності споживача;
- вільний інформаційний обмін між суб'єктами взаємодії;
- адаптація взаємодії, що забезпечується діями щодо збалансованості, гармонізації інтересів суб'єктів партнерських відносин;
- активне доповнення конкуренції співробітництвом тощо.

Для того, щоб успішно сформувані та впровадити стратегію управління взаємовідносинами з партнерами, потрібно прийняти філософію маркетингу партнерських відносин. Виділяють наступні *етапи формування змін* для прийняття даної філософії [3]:

- прийняття стратегії партнерських відносин з клієнтами;
- зміна бізнес-процесів;
- зміна (впровадження) корпоративної культури;
- впровадження системи маркетингу партнерських відносин.

На практиці більшість компаній мають ретельно вдосконалювати всі зазначені процеси. Тільки після роботи із формуванням стратегії, орієнтованої на покупця, із змінами внутрішньої структури, бізнес-процесів та корпоративної культури можна вважати, що впровадження стратегії управління партнерськими відносинами має стати успішним.

Основні **аспекти формування** стратегії управління партнерськими відносинами:

- **організаційний** - це правове забезпечення, організація інформаційних потоків та організаційна структура управління. Організаційний блок тісно пов'язаний з цілями, які мають бути встановлені шляхом об'єднання інтересів всіх суб'єктів взаємовідносин. Оскільки для прийняття рішень кожен учасник партнерських відносин має бути інформаційно усвідомлений, важливою є розробка системи планування та адміністрування. Так, система планування та адміністрування, запропонована Грантом Дж. та Нандіні Р., являє собою організаційну та функціональну системи, що впливають на розробку, реалізацію та оцінювання стратегічних рішень;

- **економічний** - це матеріально-фінансове забезпечення, економічні стимули та інструменти, а також система економічних

показників оцінки ступені досягнення поставлених цілей та результатів діяльності, пов'язаної із партнерськими відносинами. Найбільш вдалою для впровадження стратегії управління партнерськими відносинами, на нашу думку, є система запропонована вченими Капланом Р. та Нортоном Д.;

- **соціальний** - це всі складові, що пов'язані з персоналом. Внутрішній маркетинг є невід'ємною складовою, оскільки саме персонал відповідальний за комунікацію з потенційними та наявними клієнтами. На них лежить функція передачі ідеї та реалізації концепції взаємовідносин з клієнтами [4].

Для того, щоб ефективно запровадити стратегію управління партнерськими відносинами, слід розуміти логіку формування самих стратегічних відносин, яка визначає стратегічну направленість організації партнерських відносин [2].

Умови господарювання змінюються, тому виникає потреба у формуванні зі споживачами системи партнерських відносин для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та визначення стратегічних ініціатив.

Після визначення етапу партнерських відносин (зародження відносин; розвиток відносин; утримання відносин; завершення відносин; відродження відносин) відбувається управління партнерськими відносинами, яке має вигляд певної стратегії:

- *стратегія активного залучення споживачів* - стратегія, що використовується на етапі зародження відносин. Стратегічні ініціативи, які використовуються - це фокусування уваги на найбільш привабливих сегментах формування попиту, позиціонування підприємства та його товарів, а також брендинг експонування;

- *стратегія підвищення цінності споживачів* - стратегія, що використовується на етапі розвитку відносин. Дії підприємства спрямовуються на адаптацію до реакції споживачів на маркетингове стимулювання та повторні закупівлі. При цій стратегії багато уваги має приділятися якості обслуговування та поліпшенню комплексу мерчандайзингу;

- *стратегія утримання ключових споживачів* - стратегія, що використовується на етапі утримання відносин. Основна увага зосереджується на побудові ефективної програми лояльності споживачів.

Для цієї стратегії може бути активно використана система Гранта Дж. та Надіні Р., згадана вище, для оцінки задоволеності споживачів;

- *стратегія сфокусованого ремаркетингу* - стратегія, що використовується на етапі завершення відносин. При цій стратегії компанія використовує гнучку політику цін та репозиціонування. Вона може також змінювати інструменти комунікаційного комплексу та диференціацію 4Ps;

- *стратегія стимулювання маркетингу* - стратегія, що використовується на етапі відродження партнерських відносин. Підприємство буде ретельно вивчати потреби партнерів, на основі яких зможе запропонувати “унікальну цінність”. При цій стратегії активно використовуються індивідуалізовані комунікації.

Всі зазначені стратегії управління партнерськими відносинами впроваджуються за умови професійних координаторів, які будуть направляти та підтримувати процес впровадження самої стратегії. Управління партнерськими відносинами має відбуватися через комунікацію, яка заснована на чесності, відкритості та вигідності для всіх суб'єктів взаємовідносин. Головною умовою успішності формування та впровадження будь-якої із зазначених 5 стратегій управління є постійний моніторинг та орієнтація на довгострокову перспективу [1].

Отже, аналізуючи логіку формування стратегічних партнерських відносин, можна зробити висновок, що ***ефективне впровадження стратегії управління партнерськими відносинами передбачає здійснення ряду першочергових заходів***, серед яких: проведення бенчмаркінгу постачальників із метою оцінки їх впливу на процеси досягнення ключових конкурентних переваг підприємства; залучення фахівців підприємств-постачальників до процесів оцінки рівня задоволеності споживачів і розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності їх товарів; розроблення спільної політики управління ризиками партнерської взаємодії та формування спільної робочої групи зі створення активу знань як невід'ємного компонента ключової компетенції [2].

Стратегії управління партнерськими відносинами вітчизняних підприємств часто направлені на посередників та виробників, тому зміна вектору направленості дії партнерських відносин в сторону кінцевих споживачів допоможе компанії більш ефективно зрозуміти потреби ринку

та досягти лояльності клієнтів. А впровадження нових концепцій бізнесу та зміни корпоративної культури, формування стратегій управління партнерськими відносинами допоможе успішно підвищити їх конкурентоспроможність.

Література:

1. Ganaie T. Relationship Marketing Practices and Customer Loyalty: A Review with Reference to Banking Industry [Електронний ресурс] / Т. Ganaie, М. Bhat // International Journal of Engineering and Management Research. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ijemr.net/ojs/index.php/ojs/article/view/555/734>.
2. Коваль Т. А. Дослідження маркетингу партнерських відносин як інструменту стратегічного управління підприємством [Електронний ресурс] / Т. А. Коваль, В. П. Яхкінд // БІЗНЕСІНФОРМ № 4. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-4_0-pages-441_448.pdf.
3. Мартышев А. В. Маркетинг отношений [Електронний ресурс] / А. В. Мартышев // ТИДОТ ДВГУ. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/av7HFQX>
4. Маркетинг і контролінг: сучасні виклики підприємництва [Електронний ресурс] // Л. І. Юдіна. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://futurollog.com.ua/publish/7/Zbirnyk.pdf#page=1>.
5. Fournier A. Customer Co-Creation Examples: 10 Companies Doing it Right [Електронний ресурс] / Alexis Fournier // BARINEET. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.braineet.com/blog/co-creation-examples/#dewalt>.

*Гупаловська Мирослава Богданівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний
університет*

*Кім Олег Васильович
магістрант 2 курсу ОНП «Публічні
фінанси», Західноукраїнський
національний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОГО ФІНАСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Важливим чинником подальшого входження України в європейські структури, є дотримання відповідних європейських стандартів у найважливіших галузях, в тому числі і в сфері соціального захисту. Депресивний стан вітчизняної економіки унеможливорює підтримання належних соціальних стандартів для переважної більшості населення. Проблеми соціального захисту населення є актуальними практично для всіх країн світу, адже в кожній країні, навіть з високим рівнем добробуту, проживають люди похилого віку, інваліди, багатодітні сім'ї, безробітні, які потребують соціальної допомоги.

Реалізуючи мету виходу на якісно новітній, вдосконалений рівень соціальної політики Україна має забезпечити ефективну модель бюджетного фінансування соціальних програм.

Щоб цього досягати необхідно:

- організувати державне фінансове забезпечення соціального захисту населення відповідно до Державної програми соціально-економічного розвитку країни;
- упорядкувати бюджетне планування та чітко прогнозувати видатки на соціальний захист бюджетів різних рівнів, максимально

наблизивши їх до дійсних потреб грошового забезпечення суспільної підтримки населення;

- встановити справедливий прожитковий мінімум, після внесення коригувань до споживчого кошика товарів та послуг, і в обов'язковому порядку включити незаплановані витрати на послуги охорони здоров'я, освіти тощо;
- належно обґрунтувати та переглянути розрахунки видатків на соціальний захист на підставі нормативів бюджетного забезпечення та інше [1].

Таким чином, вирішувати проблемні питання щодо фінансування соціального захисту в Україні необхідно разом з загальними прогресивними змінами у встановленій системі.

З метою покращення ефективності фінансування видатків місцевими бюджетами які будуть направлені на соціальний захист населення України доцільно: покращити нормативно-правове забезпечення у частині розподілу видатків що направлені на соціальних захист і соціальне забезпечення громадян; забезпечувати адресність надання соціальних пільг задля підтримки сімей, дітей і молоді, адже витрати саме на ці категорії громадян складають 60% коштів на соціальний захист із місцевих бюджетів; забезпечувати дотримання державних мінімальних соціальних гарантій для всіх громадян.

Література:

1. Руженський М. М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: монографія. К.: ІПК ДСЗУ, 2013. 318 с.

*Стукан Тетяна Миколаївна
молодший науковий співробітник,
Херсонський державний аграрно-
економічний університет*

ТУРФІРМИ ЯК КАНАЛ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ТУРИСТАМИ ТА ТУРИСТИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ РЕГІОНУ

Сьогодні для розвитку туристичної сфери виникає необхідність у здійсненні промоції як по відношенню до діючих туристичних об'єктів, так і до новостворених. Тому виникає необхідність у визначенні ефективних та дієвих каналів комунікації. Зважаючи на стрімкий розвиток інтернет процесів та діджиталізації просувати туристичні об'єкти та продукти можна через туристичні фірми, соціальні мережі, створені інтернет платформи, електронні пошти. Кожен з перерахованих каналів є по своєму результативним, з локальною орієнтацією на свій сегмент туристів. Для загальної характеристики ефективності просування туристичних об'єктів були досліджені туристичні фірми з врахуванням особливостей внутрішнього регіонального туризму Херсонщини. В той же час, результативна промоція туристичних об'єктів через турфірми буде, перш за все, ефективна через здійснення туристичної реклами на всіх мас-медіа каналах. Туристична реклама в даному контексті виступає як засіб здійснення маркетингової політики турагенства з просування, посилення зв'язку між виробником і споживачем туристичного продукту. Рекламуючи туристичні об'єкти, турфірма публічно заявляє про свої можливості, які направлені на посилення попиту і збільшення реалізації. Завданням реклама туристичного продукту є не тільки поінформувати, але створити передумови для залучення туриста в туристичну поїздку, запевняє в надійності і безпечності маршруту, гарантує при цьому гарний відпочинок.

Визначено, що для популяризації внутрішнього туризму Херсонської області доцільно обрати такий канал комунікації між туристом та туристичним об'єктом як туроператори. Туристичні оператори – це

компанії діяльність яких направлена на організацію та забезпечення створення туристичного продукту, його просування, а також реалізація та надання туристичних послуг [1]. Нами виділено ряд туристичних агенцій діяльність, яких вже направлена на промоцію регіонального туризму саме на Херсонщині або на розвиток вітчизняного туризму, де йде представлення регіонального туристичного продукту.

На сьогодні вдалим прикладом серед туроператорів Херсонщини є компанія Finist Tour, яка має інтернет платформу, де відбувається популяризація внутрішнього туризму регіону через створення та продаж в'їзних турів регіоном. На платформі представлені туристичні об'єкти, які можна відвідати таких районів області як Каховський, Бериславський, Чаплинський, Генічеський та Голопристанський, а також міст Нова Каховка, Каховка, Берислав, Гола Пристань, Таврійськ та Херсон [5].

Локальний туристичний оператор Finist Tour розробив 6 напрямів в'їзних турів Херсонщиною, які зараз є популярними в плані представлення всього Таврійського краю [5]: екологічний тур «Таврійська Робінзонада»; історично-паломницький тур «Місцями козацької слави»; екологічний тур «Багатолика Таврія»; тур вихідного дня «На перехресті світів та цивілізацій»; винний тур «Подорож за таємницями вина»; соляна дорога.

Створені тури розкривають історичні, культурні, та природні надбання регіону, де завжди знайдуться цікаві аспекти як для українських, так і іноземних туристів. Охопленість території Херсонської області в'їзними турами становить 5 районі, 6 міст та 7 об'єднаних територіальних громад регіону. Вони поєднують в собі цілий комплекс інфраструктурних туристичних об'єктів Херсонщини та популяризують їх, спрямовують до сталого розвитку такі види туризму як зелений, внутрішній, рекреаційно-курортний, водний, сільський, екологічний, історико-культурний тощо. Місцевість запропонованих напрямів вона є й інвестиційно привабливою в плані розбудови та доповнення її новими перспективними інфраструктурними локаціями.

За перспективним планом планується створення Лікувально-оздоровчого комплексу біля Лемурийського озера, який забезпечить процедури з лікарською глиною даного озера; Музею живої історії туристичного об'єкту «Олешківська Січ», де для туристів проводитимуться інтерактивні екскурсії, майстер-класи народних

промислів та ремесел і низка інших об'єктів значення яких для області є не мало важливим.

Також діяльність ще одного туроператора, який працює на ринку надання туристичних послуг пов'язана з популяризацією та розвитком вітчизняного внутрішнього туризму є АНГА Тревел. Дане турагенство володіє досвідом роботи в реаліях забезпечення промоції внутрішнього туризму. На сьогодні їх інтернет платформа з реалізації туристичного продукту пропонує 63 екскурсії одного дня, 144 маршрути по Україні, які включають тури в Буковель, на шкільні канікули, в Карпати та по Закарпаттю, маршрут «Херсонщина вражає» тощо [6].

100% направленість на забезпечення розвитку внутрішнього туризму та його промоцію має Центр туризму ХерсОН. Даний суб'єкт туристичної галузі пропонує для туристів тури вихідного дня по Україні, поїздки південною частиною країни, корпоративний відпочинок, міські екскурсії Херсонщиною та різного роду активності. Центр туризму ХерсОН розробив понад 100 авторських турів, маршрутів, екскурсійних програм визначними місцями Херсонської області, України та з урахуванням туристичної специфіки нашої країни. Крім цього туристичне агентство забезпечує різного роду активності, які можна спробувати подорожуючи Херсонщиною. Центр туризму ХерсОН також розробив прямі маршрути – тури вихідного дня для подорожей Херсонською областю для таких міст України: Запоріжжя, Одеса, Київ, Дніпро, Харків. Кращі тури та маршрути турагенства, які користуються попитом серед туристів є екскурсії до біосферного заповідника «Асканія-Нова» з виїздом в степ, до Актовського і Арбузинського каньйонів, до Херсонського Гранд Каньйону, відвідування єдиного історичного шато в Україні – «Шато Трубецького», рожеві озера, сафарі по бездоріжжю на Кінбурській косі, найбільша пустеля в Європі – Олешківські піски, прогулянка на байдарках, сап-бордах по плавням р. Дніпро, екскурсія «Херсон де масон» [7].

Також Центр туризму ХерсОН активно працює в напрямі розвитку гастрономічного туризму Херсонщини. Турагенством розроблені такі маршрути, популярність, яких з кожним роком зростає. До переліку затребуваних гастрономічних і винних турів Півдня України відносять: Шато Трубецького, Устриці Скіфії, Лиманська коза – для любителів еко-продукції та крафтових сирів, екскурсія по виробництву та дегустація

продукції заводу «Таврія», дегустація натуральних та екологічних вин без консервації із шато Курінь [7].

Турагенції Херсонщини сформували перелік 20 брендів місць регіону, локаційних маршрутів, які обов'язково слід відвідати приїхавши до області і наступного разу повернутися для того, щоб оцінити, а що ж змінилось. Тож кращі ТОП-20 ідей чим же зайнятися на Херсонщині: побувати на сафарі в Асканія-Нова або на Кінбурні; покататися в гарячому джерелі; відвідати рожеві озера; виїхати на о. Джарилгач; зробити селфі з маяком; скуштувати сіль на Кінбурні; прогулятися пішохідною екскурсією по херсонським колоритним кварталам, дворикам, вуличкам та провулкам; побачити найбільший музейний експонат в Україні – скелет гігантського кита фінфала; наповнити флягу водою зі степового водоспаду; пробратися байдаркою крізь вузькі протоки херсонських джунглів; відвідати найбільшу у Європі пустелю – Олешківські піски; спуститися з найвищого бархану «Олешківських пісків на льодянці; з'їсти кавун; прогулятися історичним центром м. Херсон; кинути монету у колодязь фортеці; відвідати «Італію» в Херсоні; здійснити подорож довкола Херсона на яхті; відвідати Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії»; скуштувати варення з помідорів або зелених волоських горіхів. Як бачимо Херсонщина вона різноманітна насичена різними природними, культурними, історичними, гастрономічними локаціями, які спонукають туристів хоч раз, але відвідати їх. Тому турагенствам пропонується широке поле для розширення своєї туристичних послуг, адже комбінація, поєднання не поєднуваного, креативність – це основна «фішка» внутрішнього туризму, адже споживаю перш за все треба дати емоцію яку він запам'ятає і чим яскравіша та неординарна вона буде, тим це буде перевагою суб'єкта туристичного бізнесу на своїми конкурентами.

З проведеного аналізу турагенцій Херсонщини бачимо локаційно широкий перелік турів, екскурсій та маршрутів, які вони пропонують, але в то же час для їх постійного розвитку на вдосконалення слід розширювати та удосконалювати туристичну інфраструктуру регіону для того щоб даний канал комунікації між турфірмою та туристом був більш ефективнішим. Регіон має вихід до морів, що є сприятливим середовищем для розведення марикультур, то це формує всі передумови для посилення роботи у напрямі розвитку мідійно-устричного напрямку, тим самим

призведе до створення ще одного маршруту в гастротуризмі, який буде затребуваний серед відвідувачів. Це в свою чергу стане однією з передумов виходу внутрішнього туризму регіону на якісно новий рівень.

Література:

1. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80 (дата звернення 17.03.2021).
2. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Алещенко Л.О. Формування конкурентних переваг суб'єктів туристичної галузі. Економіка АПК. 2020. № 5, С. 45-55.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (дата звернення 17.03.2021).
4. Офіційний сайт компанії Finist Tour URL: <https://finisttour.com/> (дата звернення 16.03.2021).
5. Офіційний сайт туристичного оператора Анга Тревел URL: <https://anga.ua/pages/about/history.html> (дата звернення 16.03.2021).
6. Офіційний сайт туристичного оператора Центр туризму ХерсON URL: <https://khers-on.com/ua/> (дата звернення: 21.03.2021).

*Антонюк Олег Петрович
кандидат економічних наук, доцент,
Одеська національна академія
харчових технологій*

*Антонюк Павло Олегович
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України*

*Ступницька Тетяна Михайлівна
кандидат економічних наук, доцент,
Одеська національна академія
харчових технологій*

*Баранюк Христина Олександрівна
PhD, старший викладач, Одеська
національна академія харчових
технологій*

ОСОБЛИВОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА

Зовнішньоторговельні зв'язки відіграють велику роль в розвитку господарства країн. Зовнішня торгівля України та Польщі формувалась протягом тривалого терміну і мала значні зміни в останні роки з різних причин. Швидке проведення в Польщі економічної лібералізації, залучення у світові економічні зв'язки, вступ у 2004 році до Європейського Союзу (ЄС) сприяли стрімкому зростанню економіки та експорту. Натомість, відсутність таких перетворень в Україні, стала однією з причин повільного розвитку її економіки і торгівлі. Згідно даних

Всесвітньої торгової організації (ВТО) Польща входить в тридцятку країн-лідерів по обсягу експорту - займає 22 місце в Світі. Україна в цьому списку посідає скромне 52 місце. Україна та Польща відрізняються не тільки обсягом товарного експорту, а і його структурою. Якщо в останні роки в експорті з України переважають агропродовольчі товари, то в експорті Польщі їх частка складає лише 13,7 % (табл. 1).

Таблиця 1 - Агропродовольчі товари в експорті Польщі та України*

Показники	Польща			Україна		
	2004 р.	2019 р.	2019 р. в % до 2004 р.	2004 р.	2019 р.	2019 р. в % до 2004 р.
Весь експорт, млн. грн	73780	251864	341,4	32672	50055	153,2
в т.ч. агропродовольчі товари, млн. дол.	6464	34518	534,0	3473	22144	637,6
Частка, %	8,8	13,7	x	10,6	44,2	x

* розраховано авторами за даними [2-3].

Як видно з даних табл. 1 в експорті обох країн досить динамічно розвивався експорт агропродовольчих товарів, темпи зростання яких, особливо в Україні, значно перевищують збільшення всього експорту. Більш того, агропродовольчий експорт зростав значно швидше, ніж в цілому в Світі, який збільшився з 674 млрд. дол. в 2003 р. до 1575 млрд. дол. в 2019 р. або на 233,7 %.

Географія експортних потоків України та Польщі суттєво відрізняється. Для Польщі основні поставки товарів здійснюються до країн Європейського Союзу. Так, в 2018 р. лише до п'ятірки основних імпортерів агропродовольчої продукції: Німеччина, Чехія, Велика Британія, Франція та Італія, поставки з Польщі склали 17322 млн. дол. або 49,3 % всього експорту Польщі, що модернізувала свій агропромисловий сектор і в змозі пропонувати споживачам в ЄС різноманітну агропродовольчу продукцію, що відповідає високим вимогам ринку. В Україні ситуація дещо інша і основним ринком збуту агропродовольчої продукції залишаються країни Азії [1]. Різні напрями векторів експортних

потоків агропродовольчої продукції України та Польщі в значній мірі пояснюються відмінностями в товарній структурі експорту (табл. 2).

Таблиця 2 - Товарна структура агропродовольчого експорту України та Польщі*

Розділи продукції відповідно до статистичної класифікації	Україна								Польща	
	2004 р.		2010 р.		2015 р.		2019 р.		2019 р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
1. Живі тварини і продукти тварин- ного походження	649	18,7	771	7,8	823	5,7	1277	5,8	10991	31,9
2. Продукти рос- линного походження	1137	32,7	3950	40,1	7972	54,7	12915	58,3	5293	15,3
3. Жири та олії тваринного та рослинного похо- дження	546	15,7	2605	26,5	3300	22,7	4732	21,4	515	1,5

Продовження табл. 2

Розділи продукції відповідно до статистичної класифікації	Україна								Польща	
	2004 р.		2010 р.		2015 р.		2019 р.		2019 р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
4. Готові харчові продукти	1141	32,9	2524	25,6	2468	16,9	3220	14,5	17719	51,3
Всього	3473	100	9850	100	14563	100	22144	100	34518	100

* розраховано авторами за даними [2-3].

Товарна структура агропродовольчого експорту України за 2004 – 2019 рр. суттєво змінилась. Якщо в 2004 р. найбільше експортувалось готових харчових продуктів, то в останні роки головним товаром стають продукти рослинного походження, що підкреслює переважно сировинний характер експорту. Натомість, в експорті з Польщі більша частина

приходиться на промислові товари і в першу чергу готові харчові продукти.

Товарна структура експорту агропродовольчої продукції в розрізі найменувань товарів дає можливість оцінити наскільки широкий спектр продукції країна може запропонувати на внутрішньому ринку. В розвинених країнах цей перелік надзвичайно численний, в той час як в країнах з сировинним характером експорту він досить звужений. В цьому плані експорт з Польщі більш різноманітний, ніж з України. Так, в 2019 р. в Польщі по товарах 11 товарних груп (по статистичній класифікації агропродовольчих товарів це 24 товарні групи – 1 – 24), де обсяг експорту по кожній перевищив 1 млрд. дол., а саме: 02, 04, 07, 08, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, експорт склав 27328 млн. дол. або 79,2 % всього агропродовольчого експорту. В Україні обсяг в 1 млрд. дол. мав місце по товарах лише 4х товарних груп – 10, 12, 15, 23 з сумою 18414 млн. дол., або 83,2 %. Кожна країна спеціалізується на товарах, що більше відповідають їх експортним можливостям, за виключенням товарної групи 23 «Залишки і відходи харчової промисловості», де умови виробництва співпадають. Як видно, український експорт недостатньо диверсифікований і експортний потенціал держави використовується не повною мірою.

Таким чином можна зробити наступні висновки:

1. В товарному експорті України та Польщі за останні п'ятнадцять років найбільш динамічно розвивається експорт агропродовольчих товарів. В експорті товарів в Україні найбільша частка приходить саме на сільськогосподарську продукцію та продукцію харчової промисловості.

2. Товарна структура агропродовольчого експорту в Україні та Польщі суттєво відрізняються. В експорті з України переважають сільськогосподарські товари, головним чином, продукція рослинництва, а в експорті з Польщі переважають продукти харчової промисловості і, насамперед, готові харчові продукти.

3. Експорт з Польщі більш диверсифікований в порівнянні з експортом з України і ці відмінності суттєво впливають і на географію експортних потоків обох країн.

Література:

1. Антонюк О.П., Антонюк П.О., Лисюк В.М. Країни Азії – головний партнер України в торгівлі агропродовольчими товарами // Економіка харчової промисловості. 2018. Т.10, Вип. 2. С. 22 – 30. doi: 10.15673/fe.v10i2.957
2. Польша / Импорт и Экспорт / Весь мир / Все товары 2008 – 2019. URL: https://trendeconomy.ru/data/h2/Poland?time_period=2019-2008 (дата звернення: 14.04.2021).
3. Державна служба статистики. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2021).

*Лагун Антоніна Іванівна
аспірант кафедри Міжнародного
обліку та аудиту, Державний вищий
навчальний заклад «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ КИТАЮ

В останні роки спостерігається й значне збільшення середньої вартості угод венчурного фінансування у КНР, яка залучає їх утричі більше, ніж усі європейські країни разом узяті. Тільки у період 2013-2018 рр. вартісний обсяг китайських інвестицій у венчурний капітал Сполучених Штатів Америки збільшився з 2 до 20 млрд дол. США, а питома частка – з 3 до 17% його загального обсягу [1]. Своєю чергою, американські інвестори вклали у венчурний капітал Китаю у 2018 р. 53 млрд дол. США, тоді як у 2013 р. даний показник не перевищував 2 млрд [1].

Можемо констатувати, що стрімке нарощування капіталізації світового ринку корпоративного венчурного капіталу та розширення географічної карти його прикладення за межами держав світової тріади у першій половині 2000-х років збігається у часі із завершенням формування зрілої організаційно-економічної й інституційної моделі

глобального фінансового ринку. Даний процес, як відомо, супроводжувався відчутним падінням норми рентабельності венчурних інвестиційних капіталовкладень американських компаній, здійснених на території США, а відтак – значним розширенням їх комерційних можливостей на венчурних ринках держав з емерджентними ринками.

На неабияку увагу у даному контексті знову ж таки заслуговує КНР, де венчурній індустрії надається колосальна підтримка з боку держави у формі податкових і валютних пільг, заснування державних венчурних фондів, надання інноваційним стартапам можливостей засновувати мікрофонди, залучати боргове фінансування і використовувати механізми фінансового лізингу, а також всебічної державної підтримки розвитку локальних ринків IPO. Причому, якщо ще десятиліття назад у венчурній індустрії Китаю домінували традиційно висококонкурентні східні регіони, то нині активними учасниками фінансованих венчурним капіталом інноваційних процесів стають також центральні і західні регіони цієї держави. Це свідчить насамперед про величезні масштаби діджиталізації економіки КНР, масове поширення мобільного інтернету, нівелювання міжрегіональних асиметрії у розвитку венчурної індустрії, динамічний розвиток у державі великих підприємницьких програм (у тому числі державного технологічного інкубатора та фонду посівних інвестицій), активне використання найбільшими технологічними компаніями своїх цифрових платформ для задоволення споживчих потреб китайського населення та їх перетворення на універсальні центри розваг, шопінгу і фінансів.

Вважаємо, що це стало можливим насамперед завдяки не баченому дотепер «сплеску» у Китаї технологічних інновацій та переорієнтації венчурної індустрії виключно на ендогенні джерела нагромадження венчурного капіталу, що супроводжується активною розбудовою національних венчурних фондів й витісненням ними з території держави глобальних гравців венчурної індустрії. Так, найбільшими венчурними капіталістами у КНР є нині трійка компаній-лідерів – Baidu, Alibaba, Tencent. Їх відмітною рисою, на відміну від американських лідерів венчурного бізнесу групи FAMGA (Facebook, Apple, Microsoft, Google та Amazon) є орієнтація корпоративних стратегій на системну експансію й захоплення усіх структурних ланок інтернету. І хоч кожна компанія первинно мала свій унікальний і доволі вузький спеціалізаційний профіль

(Baidu – пошукова система, Alibaba – глобальний торговельний майданчик, Tencent – месенджер), з стрімким зростанням попиту китайських споживачів на послуги інтернету і мобільних технологій дані корпорації суттєво диверсифікують свої бізнес-моделі, надаючи їм більш універсального характеру.

Саме група BAT, досягнувши у 2019 р. загальної капіталізації на рівні 956,4 млрд дол. США, вже реалізували понад 920 угод венчурного інвестування у сфері транспорту і розбудови власних дочірніх компаній. А їх сукупні венчурні інвестиції лише у стартапи у сфері розробки безпілотних автомобілів, як показують дані досягають на сьогодні майже 14,5 млрд дол. США. Окрім цього, дана група не тільки керує лівовою часткою венчурної індустрії КНР, контролюючи 19 з 71 китайських компаній-«однорогів», але й активно розширює на горизонтальному рівні свої платформи способом поглинання стартапів [2].

Наголосимо, що функціонування національних венчурних фондів Китаю у формі бізнес-партнерства дає змогу залучати до свого складу авторитетних зарубіжних фахівців з багаторічним досвідом роботи у венчурному бізнесі. А динамічний розвиток в останні роки венчурних фондів КНР, контрольованих іноземними фінансовими інститутами (Blackstone Group, IDG Capital, KPCB China, Sequoia Capital China та ін., забезпечує стрімку інтернаціоналізацію венчурної індустрії цієї держави та ефективну імплементацію у національну господарську практику найкращих західних бізнес-моделей корпоративного венчурингу з її виведенням на якісно вищий щабель розвитку.

У такий спосіб відбувається активна монополізація китайської венчурної індустрії, наслідками якої стануть, на нашу думку, прискорена концентрація національного науково-дослідного й інноваційного ресурсу у приватномонополістичному секторі економіки, а відтак – підпорядкування венчурного капіталу всезагальному закону руху капітальних активів. Йдеться насамперед про дедалі більшу орієнтацію венчурних інвестицій на швидку віддачу вкладеного капіталу, інтенсифікацію процесу комерціалізації інновацій та якомога швидше одержання монопольних надприбутків. Закономірним результатом усіх зазначених процесів є формування у державі ефективної, з економічної точки зору, підприємницької екосистеми, учасники якої залучають значну

частину глобального венчурного капіталу і реалізують масштабні інноваційні проекти по усьому світу [2].

Література:

1. Invention, Knowledge Transfer, and Innovation. Science and Engineering Indicators. URL: <https://nces.nsf.gov/pubs/nsb20204/innovation-indicators-united-states-and-other-major-economies#figureCtr945>
2. PitchBook Analyst Note: Venture Capital in China. URL: <https://pitchbook.com/news/reports/1q-2019-pitchbook-analyst-note-venture-capital-in-china>

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права.

Історія політичних і правових вчень

*Поліщук Вікторія Сергіївна
здобувач кафедри права, Приватний
вищий навчальний заклад
«Університет сучасних знань»*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ

Світова спільнота декілька останніх десятиріч виявляє непідробний інтерес до явища «корупції», а іноземні фахівці та вчені докладають чимало зусиль для того, аби опанувати усі аспекти цього явища. Оскільки явище корупції стирає будь-які міждержавні та міжнаукові кордони, а разом з тим й поглинає своїм впливом майже усі сфери життєдіяльності, вивчення його відбувається комплексно й послідовно, на глобальному рівні, а увага, в першу чергу, приділяється природі виникнення та виробленню інструментарію, завдяки якому можливо буде, якщо не подолати, то хоча б локалізувати та мінімізувати його масштаби та вплив на суспільство. Але, незважаючи на це переважна більшість громадян, і що найстрашніше, суб'єктів вчинення корупційних діянь, не в повній мірі, а іноді навіть зовсім не правильно розуміють сутність цього феномену. Фахівці різних галузей науки намагаються зрозуміти корупцію під різними кутами зору, притаманними саме тим наукам, які вони представляють. Так, політологи вважають, що корупція – це, насамперед, обмеження свободи волі й вибору, конституційних прав громадян, що притаманне, зокрема, державам авторитарного й тоталітарного типу. Це вони пояснюють недостатністю демократизації суспільства, що призводить до збільшення чисельності «недоброчесних» політиків.

Існує думка, що корупція є індикатором хворого суспільства, хворого на комплекс, іноді хронічних захворювань, яке, в свою чергу, і лікувати необхідно комплексною програмою. На жаль, одним із симптомів цієї хвороби часто виступає відвертий цинізм – у суспільстві

переважають так звані подвійні стандарти, тобто корупцію усі зневажають, вважають ганебним явищем, але залюбки користуються виробленими нею механізмами для досягнення мети.

Поняття корупції можна трактувати як завгодно, але справжня проблема криється у спробах дати науково-обґрунтоване та універсальне визначення цього явища, яке змогли б прийняти усі фахівці та науковці, що спеціалізуються на його вивченні.

У міжнародно-правових актах, у яких визначено корупцію, її тлумачать по-різному. Так, у Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 17.12.1979, зазначено, що корупція «... передбачає здійснення або нездійснення будь-якої дії під час виконання обов'язків або через ці обов'язки внаслідок подарунків, які вимагають або приймають, обіцянок і стимулів, або їх незаконне отримання щоразу, коли наявна така діяльність або бездіяльність». Водночас зазначено, що «поняття корупції слід трактувати в межах національного права» [1].

У резолюції «Практичні заходи боротьби з корупцією», поширеній на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинності (Гавана, 1990 р.), корупцію визначено як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що виявляється в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності» [2].

Перша сесія Ради Європи з проблем корупції відбулась 22-24.02.1995 у Страсбурзі, де корупцію визначили як «підкуп (хабар), а також будь-яку іншу поведінку стосовно осіб, наділених повноваженнями в державному чи приватному секторі, що порушує обов'язки, які випливають із статусу посадової особи, особи, що працює в приватному секторі, незалежного агента, або інших відносин такого роду, та має на меті одержання яких би то не було неналежних переваг для себе чи інших осіб».

Досить близьке за змістом визначення викладене у Міжамериканській конвенції проти корупції, що була підписана 29.03.1996 державами учасницями Організації Американських держав. Найчастіше у документах ООН та Ради Європи корупція визначається як «зловживання державною владою для отримання вигоди в особистих цілях, у цілях третіх осіб та груп». У всіх наведених вище визначеннях

корупції є одна спільна риса – кожне з них, тим чи іншим чином, можна застосувати й конкретно до органів внутрішніх справ, як носія влади. Але, незважаючи на це, деякі науковці зосередили увагу й на виробленні спеціальних визначень, що враховують особливості діяльності органів внутрішніх справ. У рекомендаціях R (2001) 10 Комітету Міністрів державам-членам з Європейського кодексу поліцейської етики термін «корупція» в поліції охоплює різноманітні дії, такі як підкуп, підробка чи знищення доказів, фаворитизм і, навіть, кумівство. Загальним для всіх цих дій визнається те, що вони в обов'язковому порядку містять у своїй основі зловживання повноваженнями, пов'язаними з поліцейськими функціями. Крім того, визнається, що корупція повинна розглядатися як постійна загроза для чесності поліції та її нормального функціонування у законних межах у всіх державах-членах.

Страсбурзька конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію від 04.11.1999 тлумачить корупцію як «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, що порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, яка отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [3].

Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» № 568 від 22.07.2003 не містить дефініції корупції, проте розкриває поняття «активної» та «пасивної» корупції. Зокрема, активну корупцію визначено як діяння, що полягає в обіцянці, пропозиції або наданні, безпосередньо або через третіх осіб, особі, яка здійснює на будь-якій підставі керівну функцію або роботу на користь організації, що належить до приватного сектора, неналежної вигоди будь-якого характеру, призначеної йому самому або третій особі, для того, щоб ця особа, порушивши свої обов'язки, учинила дію або утрималася від цього, а пасивну – як діяння, коли під час здійснення на будь-якій підставі керівної функції або роботи на користь організації, що належить до приватного сектора, особа пропонує або отримує, безпосередньо або через третіх осіб, неналежну вигоду будь-якого характеру, призначену їй або третій особі, або приймає обіцянку такої вигоди для того, щоб, порушивши свої обов'язки, вона вчинила певні дії або утриматися від них [4].

Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» № 568 від 22.07.2003 не містить дефініції корупції, проте розкриває поняття «активної» та «пасивної» корупції. Зокрема, активну корупцію визначено як діяння, що полягає в обіцянці, пропозиції або наданні, безпосередньо або через третіх осіб, особі, яка здійснює на будь-якій підставі керівну функцію або роботу на користь організації, що належить до приватного сектора, неналежної вигоди будь-якого характеру, призначеної йому самому або третій особі, для того, щоб ця особа, порушивши свої обов'язки, учинила дію або утрималася від цього, а пасивну – як діяння, коли під час здійснення на будь-якій підставі керівної функції або роботи на користь організації, що належить до приватного сектора, особа пропонує або отримує, безпосередньо або через третіх осіб, неналежну вигоду будь-якого характеру, призначену їй або третій особі, або приймає обіцянку такої вигоди для того, щоб, порушивши свої обов'язки, вона вчинила певні дії або утриматися від них.

Так, Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) проти корупції (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 31.10.2003) містить дев'ять таких дефініцій: «державна посадова особа», «іноземна державна посадова особа», «посадова особа міжнародної організації», «майно», «доходи від злочину», «призупинення операцій (заморожування)», «конфіскація», «предикатний злочин», «контрольована поставка». Звісно, головною тут повинна бути дефініція поняття «корупція», що, як не дивно, не відображено.

В Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією від 16.03.2005 № 2476-IV зазначається, що «корупція» означає прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [5].

У національному законодавстві поняття корупції нормативно закріплено в Законі України «Про боротьбу з корупцією» 1995 р. Зокрема, його було визначено як діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовану на протиправне використання наданих їм

повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [6].

У Законі України «Про запобігання корупції» закріплено таку дефініцію зазначеного явища (з деякими уточненнями попереднього визначення, сформульованого в попередньому Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції») [7]: корупція – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам задля схилення цієї особи до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних із ними можливостей [8].

Обидва закони мали на меті приведення національного законодавства у відповідність до вимог Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї і Конвенції ООН проти корупції (UNCAC). Зміни, які було внесено до кримінального закону, стосувалися визначення хабарництва в публічному секторі та встановлення санкцій, визначення «службової особи», що застосовується в положеннях відносно корупції – включаючи, зокрема, іноземних службових осіб та службових осіб міжнародних організацій, – криміналізацію зловживання впливом і введення конкретних положень щодо хабарництва в приватному секторі. Очевидно, вищенаведене законодавче визначення є особливим з огляду на те, що воно не є універсальним і не охоплює всієї сукупності корупційних проявів, за які національне законодавство передбачає відповідальність. Зазначену дефініцію корупції сформульовано лише для потреб Закону України «Про запобігання корупції».

В Законі України «Про запобігання корупції» вперше на законодавчому рівні було впроваджено особу Уповноваженого з виконання Антикорупційної програми. Інститут Уповноваженого з виконання Антикорупційної програми регламентується статтею 62 Закону України «Про запобігання корупції». В ній йдеться, що для реалізації Антикорупційної програми призначається особа, відповідальна за реалізацію Антикорупційної програми – Уповноважений, правовий статус якої визначається цим Законом [9].

Таким чином, поняття «корупція» пройшло тривалу генезу і отримало широке розуміння у світовій та українській філософсько-правовій та теоретико-правовій думці. Однак, теоретичній основі цього явища, і відповідно змісту нормативно-правової бази, що його регулює, не приділено достатньої уваги. На нашу думку, саме дослідження теоретико-правового змісту «корупції», а також елементів юридичної техніки в подальшому, дозволить не тільки визначити причини і характер цього явища, а й сформувати ефективний механізм боротьби з ним. Для цього потрібна також взаємодія, як законотворців, так і громадськості, що стане запорукою утвердження соціальної правової держави в Україні.

Література:

1. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка: Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН от 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text.
2. Коррупция в сфере государственного управления: Резолюция A/CONF.144/28/Rev.1 VIII Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (г. Гавана, 27.08.1990 – 07.09.1990). URL: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/uncc/uncc_ph_r.pdf.
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (офіційний переклад): Конвенція від 04.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
4. Рамочное решение Совета № 2003/568/ПВД (**) о борьбе с коррупцией в частном секторе (***) (Брюссель, 22.07.2003). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_945#Text.
5. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (офіційний переклад): Конвенція від 04.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
6. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про засади запобігання і протидію корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>.
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Поліщук Вікторія Сергіївна
здобувач кафедри права, Приватний
вищий навчальний заклад
«Університет сучасних знань»

РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І НОВОГО ЧАСУ

У період середньовіччя поняття корупції отримало значення, притаманне виключно церковним, канонічним відносинам – як спокуса диявола. У подальшому інквізиція сприяла завершенню двохтисячорічного процесу боротьби латинської мови з її грецьким корінням, одним із наслідків чого стала заміна терміну «каталіз» (від грец. *katalysis* – руйнування, знищення) на латинський «корупція». Корупція в католицизмі означала гріховність. Отримана в спадщину гріховна порча розглядалась як природа всіх гріхів (Блаженний Августин, Фома Аквінський). Історик У. Манчестер охарактеризував період середньовіччя як суміш нескінченних війн, корупції, беззаконня.

Згадується про корупцію й у російських літописах ще XIII ст. Першим законодавчо обмежив розповсюдження корупції Іван III, а смертну кару за прояви корупції ввів його онук Іван IV (Грозний). За царювання Петра I почалась справжня боротьба з корупцією. Він створив контролюючі органи, завдяки яким за часів його царювання пролунало декілька корупційних скандалів. У Російській імперії основою корупції була система так званого місництва, в умовах якої більшість державних урядовців не отримували грошових виплат, а жили за рахунок відвідувачів. На посади призначалися чиновники відповідно до ієрархії боярських прізвищ без урахування їхніх особистих якостей. Прізвище особи створювалося предками й передавалося через покоління, що автоматично призводило до утворення замкнутого родового прошарку населення. Усе це сприяло поширенню корупції у вигляді давання певної плати – хабаря. Хабар – гроші або речі, що даються службовій особі як

підкуп, плата за злочинні, незаконні дії в інтересах того, хто їх дає. У перекладі з тюркської «хабар» – це здобич. Звідси «хабарник» – добувач, а «хабарництво» – добування [1, с. 6]. Воно було основним заняттям варягів, які полювали за здобиччю берегами Дніпра, Чорного та Середземного морів, печенігів, половців, монголо-татар. Безскінченні братовбивчі міжусобні війни руських князів – теж наслідок однієї причини: бажання владної верхівки панувати, а відтак мати дедалі більше здобичі. Взяти якомога більше – ось рушійна сила, мотивація всієї політичної історії України. Слово «взятка» в російську мову прийшло зі староруської мови Київської Русі й звідти перекочувало до побутової української мови. Воно походить від слова «взяток». Так тоді називали медозбір – періодичний (за день, місяць, сезон) збір бджолами меду, нектару [2, с. 85]. Так само з давніх часів ті, хто мали силу, можливість, а дуже часто й повноваження, збирали взятки, тобто данину (тепер – податки) з тих, хто цих сил, можливостей і повноважень не мав. Таким чином, державні мужі, чиновники, як і завойовники, періодично займалися поборами із залежного від держави люду.

Важливий імпульс до осмислення корупції в сучасному розумінні дають праці Нікколо Макіавеллі. Він порівнював корупцію з хворобою, наприклад, сухотами. Спочатку її важко розпізнати, але легше лікувати, якщо ж вона запущена, то її легко розпізнати, алевилікувати важко, зазначав великий італійський філософ і політичний діяч XVI ст. Так само й корупція у справах держави, продовжує автор, якщо вчасно виявити недугу, що починається (це можуть зробити лише мудрі правителі), то позбутися її неважко, якщо ж вона запущена так, що будь-кому видно, то ніяке зілля вже не допоможе. На його думку мудрість правителів полягала у своєчасному виявленні хвороби та знаходженні методів лікування. Він вважав найкращим інструментом протидії подальшому розкладу суспільства міцну владу монарха. Саме тому ідеальною формою правління для мислителя був деспотизм [3, с. 314].

Згідно з Макіавеллі, корупція – це використання публічних можливостей у приватних інтересах. У подальшому акцент у розумінні корупції був перенесений на її кримінологічну та кримінально-правову сторони.

Інший геніальний європейський вчений Томас Гоббс писав: «люди, які пишаються своїм багатством, сміливо скоюють злочини в надії, що їм

вдасться уникнути покарання шляхом корумпування державної юстиції або отримати пробачення за гроші чи інші форми винагороди» [4, с. 229]. З точки зору Гоббса, корупція «є корінь, з якого виростає в усі часи і при будь-яких спокусах презирство до всіх законів» [4, с. 234]. Ці вислови є безумовним доказом поширення корупції й на органи правопорядку того часу.

Томас Гоббс через століття напише в «Левіафані»: «Люди, що хизуються своїм багатством, сміливо скоюють злочини, сподіваючись, що їм вдасться уникнути покарання шляхом корумпування державної юстиції або отримати прощення за гроші або інші форми винагороди». До них він відносив «тих, хто має багато могутніх родичів або популярних людей, що завоювали собі високу репутацію», що наважуються порушувати закони в надії на те, що їм вдасться чинити тиск на владу, що виконує закон [4, с. 229].

Неоціненний внесок зробив у формування філософського інструментарію вивчення корупції, як елемента соціальної дійсності, видатний німецький філософ Макс Вебер. Він під час аналізу корупційних явищ у суспільстві спробував розпочати аналіз від верховенства моральних критеріїв в оцінці корупційних процесів у суспільстві. Саме цей філософ увів у науковий обіг поняття «толерантний функціоналіст» стосовно відносин між державною й приватною сферою і зробив висновок про функціональність і прийнятність корупції, за умови, що вона посилює позицію еліт, які гарантують прискорення змін, що відбуваються в суспільстві. Формуючи методологію аналізу соціальної дійсності, великі європейські філософи наголошували на моральності як основі системи цінностей людини й побудові суспільного ідеалу.

Нерідко певні корупційні дії сприймали як прийнятні, а якщо й карали за них, то дуже м'яко. У Європі переломним моментом вважають 1810 р., коли французький Кодекс Наполеона запровадив суворі покарання з метою боротьби з корупцією в суспільному житті, причому навіть із тими діями, що не суперечили посадовим обов'язкам особи. Таким чином, із появою сучасних форм державного управління в ХІХ ст. зловживання службовими повноваженнями з боку публічних посадових осіб почали розглядатись як серйозне зазіхання на віру суспільства в непідкупність і неупередженість адміністрації (влади).

Із часів Київської Русі, у періоди козаччини, Руїни, української революції 1917-1920 рр. корупція роз'їла всі сфери життя та управління. Мабуть, це одна з причин того, що Українська держава утверджується з такими труднощами. Усе тому, що ані ми, ані наші предки не врахували уроки історії щодо цього згубного явища. Усе це ще раз вказує на те, що історія людської цивілізації досить багата прикладами проявів корупції, що підтверджує досить поважний вік та неодмінну присутність цього явища в усіх людських культурах і цивілізаціях.

Таким чином, поняття «корупція» пройшло тривалу генезу і отримало широке розуміння у світовій та українській філософсько-правовій та теоретико-правовій думці. Якщо у стародавніх державах Сходу, де вперше згадується «корупція» та періоді античності, вона хоч і асоціювалася з політичною сферою, але співвідносилася з мораллю, а не правовою відповідальністю. Хоч і були сформовані перші нормативно-правові акти, які забороняли і карали за особисте збагачення представників органів державної влади, явище «корупції» стало закономірним і стало причиною розпаду перших держав-імперій. Епоха Середньовіччя і Нового часу дала різні уявлення і філософські підходи до розуміння «корупції», але однаково сприяли утвердженню у XX ст. тези про її взаємозв'язок з політичною і правовою сферою.

Література:

1. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: монографія. Київ: Знання, 1998. 186 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с..
3. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
4. Гоббс Томас. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Москва: Соцэкгиз, 1936. 503 с.

*Чабан Наталія Анатоліївна
ад'юнкт докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ*

СУДОВО-ПРАВОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

1. Успішність судово-правової реформи пов'язана не тільки з переглядом існуючих норм і прийняттям нових законів та підзаконних актів, але й із прийняттям належних та дієвих процедур і гарантій, до яких можна віднести неупереджену діяльність суду.

2. Реформування судової системи у період з 1991 по 2020 рік, можна поділити на три періоди:

– перший – доконституційний, тривав з 1991 по 1996 рік (основною метою реформи визначено перебудову судової системи, створення нового законодавства, вдосконалення форм судочинства);

– другий – прийняття Конституції України та реформування судової системи відповідно до Конституції, тривав протягом 1996-2010 рр. (було прийнято Конституцію України, яка стала основою нового законодавства про судоустрій, на виконання положень Конституції України у 2001 році була проведена «мала» судова реформа);

– третій – подальшого вдосконалення судового законодавства відповідно до європейських стандартів (прийнято Закон України «Про судоустрій та статус суддів», 2016 року ухвалений Закон України «Про внесення змін до Конституції України», який став логічним продовженням судової реформи, у розділі VIII нової редакції Конституції України закладені основні підвалини організації судової системи, її ланки, основи статусу суддів, державне фінансування, формування доброчесного та висококваліфікованого суддівського корпусу, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики у діяльності суддів).

3. Черговий, триваючий етап судової реформи в Україні розпочато у 2014 році, після відомих подій, які отримали назву «Революції гідності» та проведених після них позачергових виборів Президента України. Метою чергового етапу судової реформи визначено – приведення судочинства

України до європейських стандартів та забезпечити захист прав, свобод та законних інтересів громадян шляхом своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права [1].

Судовою реформою передбачалося внесення змін до Конституції України, а також до низки законів, пов'язаних із системою судочинства. 02.07.2016 Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції, і в цей же день було прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Серед інших законів, прийнятих в рамках судової реформи: «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»; «Про забезпечення права на справедливий суд»; «Про вищу раду правосуддя» та низку інших.

Серед позитивних нововведень можемо відзначити такі:

- Верховна Рада України усунена від питань призначення та звільнення суддів, ці повноваження поклали на Вищу раду правосуддя (незалежний орган судової влади);

- передбачено створення Вищої ради правосуддя, яка складається з 21 члена;

- згідно закону, Вищу раду правосуддя наділено правом: вносити подання про призначення судді на посаду; ухвалювати рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності; забезпечувати здійснення дисциплінарним органом дисциплінарного провадження щодо судді; ухвалювати рішення про звільнення судді з посади; надавати згоду на затримання судді; вживати заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів;

- судову систему України скоротили до трьох рівнів: перший рівень – місцеві та окружні суди, другий – апеляційні суди, третій – Верховний Суд;

- скасовані вищі спеціалізовані суди, які займали місце між апеляційними судами та Верховним Судом;

- Верховний Суд піддався суттєвій реорганізації, було змінено його кадровий склад: вперше в історії незалежної України до його складу увійшли вчені, адвокати і правозахисники, їх вперше відбирали на відкритому конкурсі, який тривав майже рік;

– були створені спеціалізовані суди: Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд;

– значної уваги було приділено кадровому питанню з метою подолання корупцію серед суддів та підвищення довіри населення до представників цієї професії, судді позбавили повного імунітету, який перешкоджав притягненню їх до відповідальності за порушення законодавства та принципів справедливого правосуддя, вперше в історії держави на посади суддів змогли претендувати адвокати та науковці;

– кожен суддя мав пройти процедуру кваліфікаційного оцінювання, що стосувалося як нових кандидатів на посади в судах, так і тих суддів, що вже працювали в судовій системі до початку реформи;

– для процедури кваліфікованого оцінювання кандидатів на посади у судах створили спеціальний орган – Вищу кваліфікаційну комісію суддів, членами якої стали судді, адвокати та науковці;

– для процесу оцінки суддів було утворено Громадську раду доброчесності, яка сприяла Вищій кваліфікаційній комісії суддів у встановленні відповідності кандидатів на посаду суддів критеріям професійної етики та доброчесності, тобто широко залучалась громадськість;

– перевірка кандидатів на посади суддів здійснювалася за декількома параметрами: професійна компетенція, доброчесність, професійна етика, психологічна стійкість, з метою уникнення упереджених оцінок, кожному кандидату під час письмового іспиту присвоюють унікальний код, а усні співбесіди з кандидатами трансливалися у прямому ефірі;

– введено «адвокатську монополію», тому представляти інтереси громадян у судах мають право лише адвокати, а не будь-які юристи [2];

– передбачено поступовий перехід від паперового до електронного судочинства; суди мають здійснювати розгляд справ виключно за матеріалами в електронній формі [3];

– Верховний Суд отримав право прийняття «зразкових рішень», які мають враховуватися судами нижчих інстанцій при розгляді схожих позовів, сприяло б зниженню навантаження на суди та швидкому розгляду однотипних справ [4].

На різних етапах судової реформи в Україні проводилися соціологічні опитування, якщо з 1991 по 1996 рік показник незалежності судової влади зріс з 66% до 78%, то з 2002 по 2009 рік він впав з 74% до

40% [5]. Щодо останнього етапу судової реформи, то опитування, здійснене у вересні 2017 р., у межах проекту USAID, показало відносно позитивне ставлення до судової системи України, так на думку юристів судова система отримала найвищий рівень довіри з усіх органів влади – 38% (для порівняння: парламенту і уряду довіряли лише 12% респондентів). А серед пересічних громадян рівень довіри до судів з 2015 по 2017 рік зріс з 5% до 12%, тоді як парламенту та уряду в 2017 році довіряли лише 8% і 10% опитаних респондентів [6].

4. Головними напрямками судово-правової реформи в Україні є такі: визначення і реалізація комплексу заходів щодо легітимації судової влади; розбудова комплексної безперервно діючої системи кадрового, фінансового та інформаційного забезпечення судових органів.

5. Здійснений аналіз змісту сучасної судової реформи в Україні, дозволив виділити такі її структурні елементи: 1) забезпечення незалежності суддів, оптимізація суддівського врядування та системи призначення суддів на посади; 2) підвищення професійного рівня суддів; 3) удосконалення підзвітності суддів; 4) сприяння ефективності правосуддя та оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій; 5) зростання прозорості та відкритості правосуддя; 6) посилення гарантій здійснення адвокатської діяльності та забезпечення доступності безоплатної правової допомоги; 7) підсилення ефективності виконавчого провадження; 8) забезпечення ефективності діяльності органів прокуратури; 9) удосконалення процесуального забезпечення справедливості, об'єктивності, неупередженості і права на захист під час проваджень; 10) підвищення рівня ефективності судового захисту особи під час ув'язнення; 11) посилення ефективності захисту прав і свобод людини і громадянина.

6. Одним із стратегічних завдань розвитку державності в Україні було і залишається проведення судово-правової реформи, що передбачає становлення в українській державі незалежних місцевих загальних судів, які складають основу судової системи України, їх діяльність повинна спрямовуватися на захист прав людини, забезпечення соціальної стабільності та режиму законності в державі, що має реалізовуватися виключно засобами правового характеру. Основними завданнями судово-правової реформи в Україні є піднесення соціального престижу суду, внаслідок створення сильної, незалежної та неупередженої судової влади.

Безперечно, забезпечити надійний захист прав і свобод людини і громадянина, як того вимагає Основний Закон України, може тільки судова система, що діятиме виключно на засадах, визначених Конституцією, а саме: законності, рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласності судового процесу, змагальності сторін, додержання презумпції невинуватості тощо, в умовах незалежності і недоторканності суддів.

Література:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>
2. Мацко А. Адвокатська монополія – так чи ні! Національна асоціація адвокатів України. Офіційний сайт. URL: <https://unba.org.ua/publications/4640-advokats-ka-monopoliya--tak-chi-ni.html>
3. Трут Д. Переваги електронного судочинства. Ідемо в ногу з часом! ЮРИСТ@ЗАКОН (електронне видання). URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009834
4. Зразкові справи (аналітичний огляд) / Верховний суд України, 2020. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zrazkovi_spravi_1.pdf
5. Моніторинг незалежності суддів в Україні / за заг. ред. А. Алексєєва; Центр суддівських студій, Рада суддів України, Асоціація суддів України. Київ: Поліграф-Експрес, 2009. 120 с. URL: http://www.judges.org.ua/article/Mon_2009.pdf
6. Довіра українців до судів завдяки судовій реформі зросла з 5% до 12% – опитування USAID (85% опитаних вважають запровадження в рамках реформи кваліфікаційного оцінювання суддів позитивним кроком).
5. Канал. Перший. Український. Інформаційний. Офіційний сайт. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/dovira-ukraintsiv-do-sudiv-zavdiaky-sudovii-reformi-zrosla-z-5-do-12-opytuvannia-usaid-171083.html>

*Чабан Наталія Анатоліївна
ад'юнкт докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ*

СУДОВА ВЛАДА ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Ідея неупередженості судової влади з урахуванням її багатогранного характеру, повинна самотійно виступати окремою гарантією захисту прав людини, що створює необхідні умови для постановлення об'єктивного, справедливого судового рішення.

Суверенна та незалежна українська держава не може функціонувати без неупередженого суду, який є гарантом та найвищою формою захисту прав і свобод людини і громадянина. Право на судовий захист С. Д. Мігоряну визначає як «право кожного на справедливий, відкритий розгляд і вирішення у продовж розумного строку незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону, конкретної судової справи, правовими засобами, наданими суду для здійснення судочинства, з метою захисту гарантованих Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави» [1, с. 390].

2. Вихідною засадою у розумінні судової влади є поняття «державна влада». На основі цього, судова влада визначається як специфічна, незалежна, гілка державної влади, яка здійснюється уповноваженими на те державними органами – судами і призначенням якої є вирішення правових конфліктів у суспільстві із застосуванням спеціальних процедур.

Серед ознак судової влади, доцільно розрізняти правову (нормативну) групу ознак і владну групу ознак. У характеристиці судової влади доцільно виокремлювати організаційні та функціональні аспекти. Неупередженість відноситься до функціональних правових гарантій. Функціональну характеристику судової влади слід розглядати крізь призму різних понять – принципи, вимоги, умови, завдання та інших, що орієнтує на плюралістичність як наукового розуміння, так і нормативного закріплення неупередженості судової влади у національному законодавстві, міжнародному та європейському праві.

Існування судової влади зумовлене необхідністю суспільства підтримувати соціальний і правовий порядок, а її правова природа є обов'язком держави цей порядок підтримувати [2, с. 489].

Судова влада, як зазначає В. Стефанюк, це той новий політичний і правовий феномен, який адекватно відображає прагнення побудувати на українській землі правову державу, засновану на доктрині поділу влади. Судова влада за своїм призначенням, функціональними особливостями має перевагу перед іншими гілками влади. І ця перевага полягає у тому, що не існує такої діяльності держави в особі інших органів, яка б не підлягала судовому контролю [3, с. 16].

3. Забезпечення неупередженості судової влади як гарантії захисту прав людини – сукупність засобів і методів, що мають на меті забезпечити такий режим провадження в судочинстві, за яким визнаються рівність прав та свобод, гарантується поновлення порушених прав і свобод, нейтральність суддів щодо сторін, відсутність конфлікту інтересів.

4. Гарантії прав людини традиційно розглядаються як норми, принципи, умови, які забезпечують реальність використання людиною своїх прав. Ці гарантії поділяються на політичні, економічні, культурні, правові, останні, зокрема, спрямовані на забезпечення здійснення, додержання та охорону прав та свобод людини, відновлення порушених прав за допомогою правових засобів та у правових формах. В сукупності правових гарантій судова влада, не тільки здійснює безпосередньо захист прав людини та відновлення порушених прав, але й забезпечує ефективність інших правових гарантій через вплив на законодавчу та виконавчу владу, місцеве самоврядування, інститути громадянського суспільства, які діють в різних сферах суспільного життя і не тільки через розгляд та вирішення юридичних справ. В цьому випадку неупередженість судової влади набуває, так би мовити, широкого значення, але й обмежується сферою прав людини, поза її межами залишається забезпечення прав інших суб'єктів права (держави, громадянських об'єднань, підприємств, установ, територіальних громад).

У другому випадку, тобто як вимоги до судового рішення, неупередженість судової влади, її змістовні характеристики та сфера розповсюдження, у порівнянні з першим надається вузьке розуміння, оскільки, з одного боку, обмежуються сферою правосуддя, тобто самостійною галуззю державної діяльності, яка здійснюється виключно

судами шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а тому, з іншого стосується не тільки прав людини.

Зазначене зумовлює доцільність виокремлення розуміння неупередженості судової влади як гарантії прав людини і як вимоги, що пред'являється до судового рішення, як загального для них, так й відмінностей між ними.

Неупереджена судова влада за своєю суттю та її роллю і місцем у вирішенні правових конфліктів є важливою гарантією забезпечення справедливого розгляду і вирішення правових конфліктів, захисту прав і свобод людини.

Література:

1. Мігоряну С. Д. Забезпечення права на судовий захист – передумова формування правової держави в Україні. Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Одеса: Фенікс, 2006. Вип. 29. С. 387-390.
2. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку: монографія / В. С. Бігун, І. Й. Бойко, Т. І. Бондарук, К. А. Віслобоков та ін. За ред. І. Б. Усенка. Київ: Наукова думка, 2014. 503 с.
3. Стефанюк В. Судова влада як основна юридична гарантія захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. Право України. 2001. № 1. С. 15-18.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Maksurov Alexey Anatolevich
PhD in Law, Professor, Kiev National
University named after
Taras Shevchenko*

COORDINATION OF ACTIONS OF STATE AUTHORITIES IN THE FIELD OF PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE REPUBLIC OF ESTONIA

Estonian legislation provides for effective mechanisms for coordinating the implementation of legislation on children's rights, protection of motherhood and childhood, which, in general, corresponds to the pan-European trend in this area [1, 56]. There are also special coordinating bodies.

For example, under section 13. "Functions of child protection council "Child Protection Act (Passed 19.11.2014) [2] "(1) The Child Protection Council is a government committee whose functions are as follows: 1) establish the objectives of the state policy for the protection of children and coordinate the actions necessary for their implementation."

By virtue of Section 14. "Functions of the Ministry of Social Affairs" "(1) Functions of the Ministry of Social Affairs in the organization of child protection: 1) development of a child protection policy and coordination of its implementation; 2) submission of reports to the Government of the Republic on the situation of children and families; 3) national coordination of child protection and supervision."

15. "Functions of the Social Insurance Board" "(1) The functions of the Social Insurance Board in the organization of child protection are the implementation of State child protection policies, the application of national strategies and the coordination of intersectoral cooperation, as well as the prevention of child protection."

By virtue of Section 361. "Coordination of informing European Works Council and of consulting Works Council with representative bodies of Estonian employees "" The procedure for informing the European Labour

Council and advising the Working Council shall be agreed with the representative bodies of Estonian employees, taking into account the provisions of Article 4, paragraph 21 (1), and sub-paragraphs 2 (2) and (3) of paragraph 2 of this Article of the Act. [RT I, 04.07.2011, 1 - entry into force 14.07.2011]».

More often, when analyzing Estonian regulations in this area, we have to face a situation where the main forms of coordination interaction used in practice are not defined (except, perhaps, joint planning), there are no procedural (procedural) norms that could describe the procedure for implementing joint actions, coordinating decisions of various officials, the form of the coordination act is not provided, there are no requirements for the content of the coordination decision, In the Estonian legislation in the law enforcement sphere in the field of protection of motherhood and childhood, there is also no responsibility of civil servants for non-performance of joint agreed actions.

At the same time, there is every opportunity to deepen the coordination of legal regulation in this area, including by expanding and specifying the existing coordination norms. Such an approach does not in any way contradict the achievements of the national legal doctrine of Estonia and can be implemented even on the basis of the existing constitutional provisions.

Literature:

1. Maksurov A.A. Coordination in legal systems of the countries of Europe. Part II. Monograph - M.: Rusays, 2018. – 156 p.
2. «Functions of child protection council» Child Protection Act (Passed 19.11.2014) // <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/530122016001/consolide>

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право та
право соціального забезпечення**

*Лутай Дарина Анатоліївна
студентка 2 курсу, Університет
митної справи та фінансів,
Навчально-науковий інститут права
та міжнародно-правових відносин*

ПРОБЛЕМАТИКА ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що договір дарування передбачає безоплатне передання дарувальником свого майна у власність іншій особі – обдаровуваному. Така спрямованість дій дарувальника відокремлює договір дарування від інших цивільно-правових договорів. Проблематика договору дарування закладена на значно глибшому рівні, ніж це висвітлено в Цивільному кодексі України. Особливості правового регулювання класичного договору дарування за цивільним законодавством України не можна вважати дослідженими в належній мірі.

Вчених та юристів неодноразово зацікавлювала правова природа як договору дарування, так і самого дарування в цілому. Неодноразово проводилися дискусії з питань сутності самого договору дарування та його спрямування. Це спосіб встановлення та зміцнення людських взаємостосунків, прояв ввічливості чи все-таки цивільно-правова підстава виникнення прав та обов'язків у сторін цього договору?

Як нам відомо, договір дарування може укладатися щодо предметів незначної вартості і навіть щодо нерухомих речей, наприклад земельної ділянки, житлових приміщень, чи рухомих речей особливої цінності [1].

Одним з важливих моментів правової характеристик договору дарування є віднесення його до безоплатних договорів, що не передбачає вчинення обдаровуваним будь-яких дій майнового чи немайнового характеру на користь дарувальника [3]. Проте, передбачаються випадки,

наприклад передання пожертви, коли обдаровуваний зобов'язується використовувати передану йому рухому чи нерухому річ відповідно до обумовленої дарувальником мети. Крім того, не має значення, на чию користь виконуються обов'язки: дарувальника чи третьої особи. Навіть якщо дії майнового чи немайнового характеру будуть вчинятися на користь третьої особи, суть відносин не змінюється і виконання таких обов'язків не відрізняються від тих, які спрямовані на користь дарувальника [2].

Право власності обдаровуваного на дарунок, як відомо, відповідно до ч. 1 ст. 722 Цивільного кодексу України виникає з моменту його прийняття. Проте, за ч. 2 ст. 719 Цивільного кодексу України договір дарування нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Наступні ч. 3, ч. 4 та ч. 5 цієї статті також передбачають додержання письмової форми та нотаріального посвідчення у разі дарування майнового права, рухомих речей особливої цінності та деяких валютних цінностей [4]. Проаналізувавши вищезазначені норми, можемо побачити певні розбіжності стосовно набуття права власності на майно, яке було подароване, адже виходить, що право власності на нерухоме майно за договором дарування має виникнути у набувача з моменту нотаріального посвідчення цього договору.

Ще однією складовою правової характеристики обраного договору є момент його укладення. Договір дарування може бути як реальним, так і консенсуальним. Хочу звернути увагу на те, що відповідно до ч. 2 ст. 729 Цивільного кодексу України договір про пожертву є укладеним з моменту прийняття пожертви [4]. З цієї норми випливає наступне – договір дарування варто відносити лише до реальних договорів.

Укладаючи договір про дарування, сторонам ватро конкретизувати предмет договору. Це необхідно для того, щоб визначити вартість дарунки, який має бути переданий у майбутньому [1]. До того ж, за ч. 1 та ч. 2 ст. 723 Цивільного кодексу України, на дарувальника покладається обов'язок передати дарунок обдаровуваному в майбутньому через певний строк або у разі настання невідкладної обставини. Обдаровуваний у свою чергу може вимагати виконання таких дій від дарувальника у разі настання зазначених обставин [4]. Тобто, для належного виконання обов'язків з боку кожної сторони договору, потрібно подбати, щоб зміст договору містив предмет договору, його вартість та інші важливі нюанси.

З аналізу вищезазначеного можна зробити висновок, що відсутність певних досліджень, нерозривно пов'язаних з договором дарування, стала причиною виникнення деяких розбіжностей щодо практичного застосування і теоретичного вивчення сутності та особливостей дарування. Оскільки факт дарування зустрічається досить часто в повсякденному житті, він є одним з тих договорів, якому притаманна істотна суспільна значимість. Законодавцям варто звернути увагу на зміст деяких статей, присвячених договорам дарування, та дещо удосконалити окремі положення, оскільки договір дарування є не тільки одним із найдавніших, а і одним із та найпоширеніших цивільно-правових договорів.

Література:

1. Гончаренко В. О. Договір дарування у цивільному праві // Young Scientist – 2016. – № 6 (33). – С. 235.
2. Гриняк А. Спірні питання договорів дарування та довічного утримання як підстав виникнення спільної власності громадян / Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 5. – С. 23.
3. Новікова В. В. Правова природа безвідплатних договорів у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03/ В. В. Новікова. — Х., 2007. — 20 с
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Редакція від 01.01.2021.

*Цеберський Володимир Віталійович
студент 2 курсу Інституту права,
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КОНВАЛІДАЦІЇ ОКРЕМИХ ПРАВОЧИНІВ

Проблеми недійсності правочинів впливають на цілісність системи цивільного обігу, його соціальну зумовленість і економічну доцільність використання обмежень щодо укладання певних правочинів. Недійсність правочину, тобто відсутність у такого правочину юридичних підстав для породження правових наслідків, може впливати з нікчемності правочину

або його іншої невідповідності законодавству, що перетворює такі правочини на оспорювані. Підставою для нікчемності правочину є пряма вказівка закону на те, що відповідний правочин є нікчемним, що не потребує встановлення судом і, відповідно, зумовлює недійсність такого правочину. Відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 215 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), у деяких випадках суд може із застереженням, що це прямо має бути зазначено в законі, наділити такий нікчемний правочин «дійсністю». Це називають конвалідацією правочину [3].

Дану проблему через загальну призму недійсності правочинів у своїх роботах розглядала велика кількість цивілістів, серед яких, зокрема, Н. С. Кузнєцова, М. І. Брагінський, В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький та ін.

Головна проблема, що зумовлює необхідність детального ознайомлення з цією темою, полягає у тому, чому в одних випадках законодавець закріплює конвалідацію, а в інших така можливість не передбачена.

Існує шість випадків використання конвалідації у ЦК:

1. При порушенні письмової форми правочину, для якого встановлена недійсність у випадку недотримання цієї вимоги, – такий правочин може бути визнаний судом дійсним, відповідно до ч. 2 ст. 218 ЦК.

2. При порушенні вимоги щодо нотаріального посвідчення, якщо правочин відповідав волі особи, однак така особа з об'єктивних причин не могла нотаріально посвідчити такий правочин – такий правочин може бути визнаний судом дійсним, відповідно до ч. 2 ст. 219 ЦК.

3. Якщо одна з сторін договору ухилялася від нотаріального посвідчення, але умови договору повністю або частково вже виконані – такий правочин може бути визнаний судом дійсним відповідно до ч. 2 ст. 220 ЦК.

4. На вимогу заінтересованої особи при вчиненні малолітнім правочину, що не відповідає вимогам ст. 31 ЦК, – такий правочин може бути визнаний судом дійсним відповідно до ч. 2 ст. 221 ЦК.

5. На вимогу заінтересованої особи, якщо не було надано відповідного і необхідного дозволу органу опіки і піклування – такий правочин може бути визнаний судом дійсним відповідно до ч. 2 ст. 224 ЦК.

6. На вимогу заінтересованої особи при вчиненні правочину недієздатним – такий правочин може бути визнаний судом дійсним, відповідно до ч. 2 ст. 221 ЦК [4].

В інших випадках законодавець заперечує можливість використання конвалідації. Якщо проаналізувати закономірності встановлення такої можливості, можна дійти висновку, що таке встановлення чи невстановлення є повністю виправданим, оскільки:

1. Правочини, які обмежують правоздатність фізичних осіб чи посягають на публічний порядок, взагалі суперечать природі права. Не може бути жодних винятків щодо визнання на законодавчому рівні таких правочинів нікчемними;

2. Закріплена конвалідація окремих правочинів характеризується використанням застережень (*...вчинений на користь малолітньої особи...; ...відповідає інтересам фізичної особи, над якою встановлено опіку або піклуванн... тощо*), що узгоджується з такою засадою цивільного права як справедливість в загальному розумінні того, що іноді зайвий формалізм може призвести до більш негативних наслідків для особи ніж дотримання загального правила щодо нікчемності відповідних правочинів.

3. Закріплення конвалідації відповідає загальноправовому принципу гуманізму, наприклад, у випадку з недієздатними особами, які, по суті, набувають додаткових можливостей при реалізації своєї правоздатності [1].

У більшості випадків законодавець не дозволяє нівелювати встановлену нікчемність для конкретних правочинів, проте не завжди такий підхід є виправданим.

Наприклад, надто категоричним виглядає положення ч. 3 ст. 247 ЦК, яка встановлює, що довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною. Заперечувати загальний підхід законодавця у цьому випадку неможливо, але видається більш доцільним використати певне застереження. Наприклад, якщо особа склала довіреність і забула вказати дату вчинення такої довіреності, але існують інші письмові докази щодо дати вчинення такої довіреності, таку довіреність можна було б визнавати дійсною. У такому випадку потрібно було б визначати спеціальні особливості таких доказів, щоб уберегти представника від певних зловживань довірителя чи навпаки.

Додатковими питаннями доцільності конвалідації є також неможливість бути підставою для визнання договору дійсним й встановлення факту втрати продавцем правовстановлюючого документа на предмет відчуження за договором. Дискусії викликає неможливість визнання заповіту дійсним, якщо порушена його форма та порядок посвідчення, що також може обмежувати права конкретної особи. Варто звернути увагу на дію цивільного законодавства у часі, оскільки не допускається визнання правочину дійсним, якщо на час укладення правочину чинними були вимоги ЦК щодо нотаріального посвідчення договору та його державної реєстрації, оскільки на той час момент вчинення правочину пов'язувався з моментом його державної реєстрації [5].

Отже, закономірності, які тією чи іншою мірою обмежують права осіб приватного права, щодо законодавчого визнання нікчемними правочинів і недопущення конвалідації таких правочинів можна однозначно визнати корисними для цивільного обігу і суспільства в цілому. Однак, з іншого боку, законодавцю варто ретельніше визначати баланс встановлення конвалідації там, де відповідно до загальних засад цивільного права можна говорити про вільне волевиявлення і добросовісність особи, яка укладає правочин, у кореляції з можливістю оминати такою особою вимог зайвого формалізму.

Література:

1. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 5-те вид., стереотипне. – Юрінком Інтер, 2018. – 976 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. // Офіційний вісник України.– 2003. – № 11. – Ст. 461.
3. Кот О. Природа недійсних правочинів // О. Кот. – Вісник Академії правових наук України. – 2009. – №04 (59). – С. 108 –116.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011.
5. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів / О. С. Погребняк // Наше право. – 2015. – № 3. – С. 140-144. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_3_24.

*Співак Ірина Вікторівна
старший викладач кафедри
господарського та
адміністративного права,
факультету соціології і права,
Національного технічного
університету «Київський
політехнічний інститут ім.
Ігоря Сікорського»*

ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ: МІЖНАРОДНО – ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ

Світова тенденція щодо прискорення економічного зростання призводить до збільшення антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля [1].

Оскільки клімат - один з найважливіших факторів формування навколишнього природного середовища (визначає не тільки характер ландшафту, флори і фауни), а також впливає на найвразливіший сектор економіки – сільське господарство та демографічну ситуацію, то його зміни у планетарному масштабі є однією з найбільш актуальних проблем сучасності.

Зміни клімату є наслідком глобального потепління (поступового підвищення температури на поверхні Землі та Світового океану), що пов'язується з парниковим ефектом.

Міжурядова група експертів зі зміни клімату дійшла висновку, що антропогенний вплив на потепління кліматичної системи Землі є очевидним і чим більше ми викликаємо «збоїв» в нашому кліматі, тим вищий ризик виникнення повсюдних і безповоротних наслідків [2]. Міжнародне енергетичне агентство повідомило, що глобальні викиди парникових газів (як один з чинників впливу на природні системи)

збільшилось приблизно в два рази з початку 70-х років XX століття. За оцінками експертів ці викиди зростуть в межах 25% до 90% у період з 2000 по 2030 роки, при цьому частка викидів, що припадає на країни, що розвиваються, стане ще більшою в найближчі десятиліття [3].

Глобальне потепління, що призвело до зміни клімату, сприяє, в свою чергу, появі нової проблеми: дефіциту природних ресурсів. Науковці прогнозують, що до середини XXI століття населення планети досягне позначки 9 млрд., у той час як запаси найважливіших ресурсів, таких як земля, питна вода, нафта істотно скоротяться [4, с. 35].

Правове регулювання господарської діяльності, пов'язаної з впливом на клімат, є пріоритетним напрямом сталого розвитку суспільства [5]. Виникає потреба в розробленні та реалізації плану заходів як із протидії глобальному потеплінню, так і адаптації до зміни клімату.

Наслідком усвідомлення зазначених вище викликів стало підґрунтям для створення світовою спільнотою ефективного міжнародно-правового механізму врегулювання питання глобального потепління та зміни клімату.

Зусилля міжнародного співтовариства щодо захисту озонового шару у 1985 році призвело до прийняття Віденської конвенції про охорону озонового шару (хоча й не йшлося юридично обов'язкову мету скоротити використання основних хімічних речовин, що руйнують озоновий шар), а в 1987 році – Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар (одну з найуспішніших міжнародних екологічних угод, ратифікованих всіма країнами).

У 1988 році Генеральна Асамблея ООН прийняла спеціальну резолюцію «Збереження глобального клімату для теперішньої та майбутньої діяльності людини» (стосовно визначення передбачуваності клімату та впливу на нього антропогенної діяльності) і схвалила створення під егідою ООН Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (МГЕЗК), яка стала регулярно публікувати оцінні доповіді про стан клімату планети Земля.

У 1992р. в Ріо-де-Жанейро прийнято декларацію з навколишнього середовища та розвитку, що визначила основні принципи екологічного права та Рамкову конвенцію ООН зі зміни клімату, що заклала основу до вирішення проблеми із боротьби з викидами парникових газів – причиною глобального потепління та зміни клімату. Головною метою Рамкової

Конвенції ООН про зміну клімату, згідно з положеннями ст.2, є «стабілізація концентрації парникових газів на такому рівні, який би не допускав небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему. Такий рівень повинен бути досягнутий у терміни, достатні для природної адаптації екосистем до зміни клімату, що дають змогу не ставити під загрозу виробництво продовольства і забезпечують подальший економічний розвиток на стійкій основі» [6].

Як додаток до Рамкової конвенції у 1997р. прийнято Кіотський протокол, що спрямований на зменшення викидів парникових газів у атмосферу та стабілізацію рівня їх концентрації в атмосфері з метою протидії глобальному потеплінню. В 2009 році у Копенгагені на 15-й конференції ООН були розроблені рекомендації про скорочення викидів парникових газів і виділенні країнам, що розвиваються, державам 100 млрд. дол. на фінансування екологічних програм до 2020 року. Але через великі розбіжності між «великими і малими гравцями» документ, що юридично зобов'язував би скорочення шкідливих викидів в атмосферу, так і не був прийнятий [7].

У 2012р. в Ріо-де-Жанейро скликано Конференцію ООН зі сталого розвитку «РІО+20», на якій розглянуто заходи щодо запобігання зміни клімату внаслідок глобального потепління: використання відновлюваних джерел енергії та ефективне управління лісовими та водними ресурсами та зменшення викидів парникових газів та зниження їх концентрації в атмосфері [8, с.12-15].

У розвиток положень Кіотського протоколу на Конференції із клімату в 2015 році прийнято Паризьку угоду, головною метою якої було утримання глобального потепління на планеті Земля в рамках 2°C та докладання максимальних зусиль для зниження рівня потепління на 1,5 °C за рахунок обмеження викидів парникових газів, що утворюються від спалювання викопного палива.

В опублікованій МГЕЗК у жовтні 2018 року Спеціальна доповіді йшлося про негативні наслідки із зміни клімату, яких можна було б уникнути, обмеживши глобальне потепління в 1,5 °C. З цією метою Всесвітня метеорологічна організація визначила сім показників (приземну температуру Земної кулі, вміст тепла у Світовому океані, вміст двоокису вуглецю (CO₂) в атмосфері, закислення океану, рівень моря, баланс маси льодовиків, протяжність арктичного морського льоду), з 55

найважливіших кліматичних змінних, використовуваних у Глобальній системі спостережень за кліматом [9].

Міжнародне співтовариство готується до проведення у 2021 році Конференції ООН з питань зміни клімату, на якій буде обговорюватись національний внесок країн у боротьбу із глобальним потеплінням та зміною клімату.

Поряд з універсальним міжнародно-правовим механізмом ООН функціонують регіональні механізми, що повинні відповідати на виклики екологічних проблем відповідних регіонів. Так, основою формування регіонального європейського механізму регулювання питань глобального потепління та зміни клімату є програми дій Європейського Союзу Перша та П'ята. Про намір Європейського Союзу запровадити в життя положення Європейської флагманської ініціативи «Ресурсоефективна Європа», якою запропоновано знизити викиди вуглекислого газу на 80-95%, започаткувавши в Європі до 2050 року низьковуглеродну економіку свідчить прийняття в 2013 році Сьомої програми, якою зниження рівня викидів вуглекислого газу визначено як один з пріоритетних напрямів діяльності ЄС у сфері охорони довкілля.

Не зважаючи на досягнення певного позитивного ефекту від запровадження заходів, спрямованих на боротьбу із викидами парникових газів в атмосферу Землі, процес уповільнення глобального потепління гальмується через відмову ратифікувати Кіотський протокол і Паризьку угоду Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату таких «Великоаговиків» - забруднювачів як США і Канада.

Вдосконалити правовий механізм регулювання діяльності, що негативно впливає на зміну клімату, і вирішити проблему глобального потепління, людство зможе лише подолавши роз'єднаність та національний егоцентризм.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р.// Відомості Верховної Ради України - № 16. Ст.70.
2. МГЭИК, 2014: Изменение климата, 2014 г.: Обобщенный доклад. Вклад Рабочих групп I, II и III в Пятый оценочный доклад Межправительственной группы экспертов по изменению климата

[основная группа авторов, Р.К. Пачаури и Л.А. Майер (ред.)]. МГЭИК, Женева, Швейцария. – 163 с.

3. Стратегія розвитку України «Україна 2020: стратегія національної модернізації». – [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.radakmu.org.ua/uk/news_and_report/1079

4. Дідух Я. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії/ Я.Дідух// Вісник НАН України. – 2009. – № 2. – С.34-44.

5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р.// Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 26. Ст. 218.

6. Рамочная конвенция ООН Об изменении климата - хронология (n.d.) – [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://unfccc.int/timeline>

7. Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change Stocker, T. F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S. K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex, P. M. Midgley (eds.)/ IPCC : Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 2013. – 1535 p.

8. РІО+20. Конференція ООН по устойчивому развитию (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 20-22 юня 2012 г.): будуще котрого мы хотим. Нью-Йорк: ООН, 2012. 16 с.

9. Глобальне потепління — проблема, що не має кордонів// phc.org.ua URL: <https://phc.org.ua/news/globalne-poteplinnya-problema-scho-ne-mae-kordoniv> (10.04.2021р.)

*Яременко Михайло Сергійович
студент, Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого*

КОНСЕРВАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ОХОРОНИ

З екологічної ситуації сьогодення вбачається, що в Україні ще недостатньо усвідомили реальне значення земельних ресурсів, на частку яких припадає більше ніж 40 % ресурсного потенціалу держави. З цим певною мірою пов'язані значні збитки в економіці, екології і, як наслідок, — у соціальній сфері. Заходи для запобігання цих втрат, безумовно потребують величезних капіталовкладень. Це пов'язано, насамперед, з розвитком деградаційних процесів, котрі спричинюються нераціональним

використанням земель, без урахування їхньої об'єктивної придатності. Зокрема, із 32,5 млн га орних земель 6,5 млн га є орно непридатними. Економічний аналіз використання цих земель свідчить, що щорічні збитки (різниця між вартістю вирощуваної сільськогосподарської продукції та витратами на її одержання) становлять понад 400 млн грн (у середньому 65 грн/га). При цьому не враховуються екологічні втрати, які зумовлені ерозією, дегуміфікацією та іншими деградаційними процесами [1].

Система заходів, що надійно захищає земельні ресурси і не потребує значних коштів, тобто є найдешевшими, найефективнішими і, що важливо, найпростішими, є організаційні, тобто організація обґрунтованого використання за їхньою придатністю. Це не потребує створення постійно діючих захисних споруд, а дає змогу трансформувати орнонепридатні землі (деградовані, малопродуктивні, техногенно забруднені) в інші земельні угіддя чи інші категорії за цільовим призначенням. Особливе значення в цій системі природоохоронних заходів мають організаційно-правові заходи з консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель. За результатами наукових досліджень багатьох вітчизняних учених, процеси консервації зазначених земель позитивно впливають на формування збалансованого довкілля та життєдіяльне середовище. Отже, така тематика надзвичайно актуальна.

Перш за все слід зазначити, які землі можна вважати деградованими та малопродуктивними.

Згідно з термінологією ЗК України, деградованими є: а) земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо; б) земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами та інші. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним. Фактично, виходячи з положень законодавства, стає зрозумілим, що тематика деградованих та малопродуктивних земель та вся галузь їх консервації початково передбачені не як природоохоронний захід, а суто як економічний напрямок, пов'язаний передусім із придатністю ділянок для орного землеробства.

Консервація малопродуктивних, деградованих і непридатних для сільськогосподарського виробництва земель має являти собою комплекс робіт, який включає в себе збір, систематизацію й аналіз вихідних даних щодо кількісної та якісної характеристики земельних угідь, розробку критеріїв консервації малопродуктивних земель і деградованих угідь, визначення обсягів консервації малопродуктивних та непридатних для сільськогосподарського використання земель у розрізі адмінрайонів, виходячи з вимог оптимізації агроландшафтів [2].

Відповідно до ст. 172 ЗКУ, а також ст. 51 ЗУ «Про охорону земель», консервації підлягають деградовані і малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним. Консервації підлягають також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

Відповідно до наказу Держкомзему України «Про Порядок консервації земель», «консервація земель здійснюється шляхом припинення їх господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення». Мета консервації земель – відновлення родючості і інших «позитивних» властивостей ґрунтів. Також з цього зрозуміло, що консервація стосується орних земель, щодо яких вживається термінологія «продуктивності та врожайності». П.14 «Порядку» зазначає, що «Після закінчення строку консервації земель, визначених проектом консервації, комісія, ...вносить до відповідних органів виконавчої влади (місцевого самоврядування), які прийняли рішення про консервацію земель, пропозицію щодо повернення земель до попереднього використання, продовження термінів консервації або інші пропозиції, направлені на їх раціональне та екологічно безпечне використання». Хоча, з іншого боку, в нормативних документах відсутнє визначення залуження.

Залежно від деградації ґрунтів застосовуються такі напрями їхньої консервації:

1. *Ґрунти легкого механічного складу.* В економічному відношенні недоцільність їх використання зумовлена неадекватністю витрат на підтримання прийнятного рівня їхньої родючості одержаному прибутку від урожаю. А небезпека їхнього інтенсивного використання в складі

орних земель полягає в тому, що вони є постійним вогнищем дефляції. Отже, консервація таких земель, як правило, необоротна, тому найдоцільніше їх заліснювати.

2. *Грунти важкого механічного складу.* Консервація таких земель проводиться залуженням або переведенням орних земель у перелоги. В умовах достатнього зволоження такі ґрунти швидко освоює аборигенна рослинність без втручання людини.

3. *Грунти скелетного механічного складу.* Їх здебільшого потрібно вилучати. Або, як і попередні ґрунти, можна використовувати як вигони і місця розселення й відновлення природної флори та фауни.

4. *Змінні ґрунти.* Найбільш порушені землі з виходами порід, розмитими і сильно змитими ґрунтами вилучають зі складу ріллі з наступним залуженням під лукопасовищні угіддя з нормованим випасанням худоби або залісненням. Після певного часу фітомеліоративного періоду їх можна буде повернути до складу орних земель (при відновленні модальних показників для цього ґрунту та екологобезпечного використання).

5. *Дефльовані ґрунти.* Дефльовані ґрунти легкого механічного складу однозначно підлягають виведенню зі складу сільськогосподарських угідь з наступним залісненням їх. Суглинисті й глинисті дефльовані ґрунти залужують головним чином для тимчасової консервації. Регламент їх використання на період фітомеліоративної реабілітації встановлюють за конкретними ґрунтовими показниками з урахуванням захисту поверхні від видування.

6. *Засолені ґрунти.* Природного походження засолені гідроморфні ґрунти залужуються і переводяться в кормові угіддя (переважно сіножаті). Солончаки виводяться під регенерацію, тобто ренатуралізацію (повертаються в природний стан) без втручання людини. Вторинно засолені автоморфні ґрунти зрошуваних територій через фітомеліоративне залуження (люцерною, буркуном тощо) відводять під тимчасову консервацію з можливістю наступного повернення до складу ріллі за умов зниження рівня підземних вод нижче від критичного.

7. *Осолонцьовані ґрунти.* Напрямо їхнього використання такий самий, як і попередніх ґрунтів, за винятком солонців та солончакових ґрунтів, які виводяться під регенерацію.

8. *Перезволожені та заболочені ґрунти.* У північних і західних регіонах (гумідна зона) — це дерново-підзолисті і дернові сильноглейові ґрунти, а також мінеральні та органогенні болотні ґрунти природного походження. У степових зонах на зрошуваних територіях значні площі займають вторинно-підкислені автоморфні ґрунти [3].

Охорона ґрунтів – це не тільки система заходів, а, насамперед, система землекористування, що забезпечує передачу земель майбутнім поколінням у поліпшеному стані

Оптимальним стан землекористування буде за умови досягнення екологічно безпечних показників балансу гумусу та основних елементів живлення, проведення хімічної меліорації у повних обсягах, а консервація всіх деградованих і малопродуктивних орних земель наблизить структуру агроландшафтів до екологічного оптимуму, знизить антропогенний тиск на сільськогосподарські угіддя та підвищить їхню стійкість до деградації.

Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель позитивно впливає на формування екологічно безпечних агроландшафтів і є одним із найдоцільніших природоохоронних заходів щодо створення сприятливого навколишнього природного середовища. Це підтверджується на прикладі Київської області, де рекомендовано до консервації значні обсяги деградованих і малопродуктивних орних земель (8,9 % загальної площі області), а саме: 40,2 % рекомендується вивести під фітомеліоративну реабілітацію, а 59,8 % трансформувати в сіножаті, пасовища та лісонасадження. Такі природоохоронні заходи значно поліпшать екологічний стан довкілля, насамперед агроландшафтів.

Список використаної літератури:

1. О.В.Василіук, - Консервація деградованих земель та формування екомережі: правовий аспект / Вип. 20, No1100, 2014р.
2. Довбиш Л.О., - Малопродуктивні та деградовані землі: проблеми та перспективи/No 3 • 2010 • Вісник Полтавської державної аграрної академії - с. 165-168.
3. Д.С. Добряк, Н.В. Кузін Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель та їх вплив на агроландшафти / Збалансоване природокористування - Теорія і практика природокористування - No 4/2015.

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

*Вакарєва Карина Олександрівна
аспірант 1 року навчання, Науково-
дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії правових
наук України*

ПРАВОВИЙ СТАТУС АВТОРІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Важливою складовою правового режиму будь-якого об'єкта права інтелектуальної власності є визначення суб'єктної сторони. У більшості випадків, особливо, коли мова йде про прибуткові проекти, до розробки програм, алгоритмів та пристроїв штучного інтелекту залучають велику кількість осіб, які здійснюють свій внесок, в тому числі і творчий, у кінцевий результат.

Аналіз наукової літератури дає можливість виділити декілька груп суб'єктів, задіяних у процесі такої розробки:

- 1) Аналітики.
- 2) Спеціалісти по роботі з даними.
- 3) Розробники.

Аналітики шукають необхідні дані та проводять їх описовий аналіз, шукають певні закономірності у даних, розробляють ефективні підходи до обробки даних, візуалізують їх таким чином, щоб іншим учасникам команди було простіше обробляти ці дані. Спеціаліст по роботі з даними – це фахівець, який буде алгоритми і моделі поведінки даних, створює прогнозовані моделі, на основі яких буде здійснюватися машинне навчання. Й, відповідно, розробники – це особи, що реалізують створені алгоритми і моделі у програмному коді, завдяки чому дані алгоритми втілюються у програмах і продуктах штучного інтелекту [3].

Відтак, очевидно, що кожен із цих суб'єктів володітиме правами інтелектуальної власності на результати їх творчої діяльності в тій частині, де мала місце його праця. Наприклад, спеціаліст по роботі з

даними буде володіти правами на створену схему алгоритму нейронної мережі.

При цьому, варто зазначити, що будь-яка особа із зазначених вище, вкладає у створення штучного інтелекту неабиякі ресурси – як інтелектуальні, так і матеріальні. Тому немає сумнівів, що кожен із авторів такого високотехнологічного продукту як штучний інтелект має на меті його комерціалізувати. Створення нового об'єкту інтелектуальної власності передбачає виникнення у його авторів відповідного обсягу прав. У вітчизняному законодавстві суб'єкти права інтелектуальної власності набувають особистих немайнових та майнових прав на продукт, що підпадає під визначення такого об'єкта.

Разом із цим виникає питання щодо розподілу таких прав між сукупністю авторів. Зазвичай права інтелектуальної власності на кінцевий продукт розподіляються між суб'єктами на основі договору. Якщо мова йде про роботу команди в межах однієї корпорації, то заключатиметься трудовий договір. В українському законодавстві майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку із виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній чи фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором [1].

Якщо створення подібних службових творів (в даному випадку, де об'єктом розробки і дослідження виступає штучний інтелект) не передбачено посадовою інструкцією, між роботодавцем та працівником можна укласти авторський договір. Це питання регулюється спеціальними нормами у законодавстві – в Цивільному кодексі України, зокрема, йдеться мова про такі види договорів: договір про створення за замовленням та про передачу виключних майнових авторських прав [1]. У даному випадку, слід звертати увагу на обсяг прав, що передається, оскільки майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, не вважаються переданими.

У разі, якщо між авторами штучного інтелекту не був укладений трудовий договір та ніякої іншої угоди між сторонами в рамках співпраці не передбачено – застосовуються норми про співавторство. Проте, їх застосування викликає запитання: як виокремити кількість творчого вкладу кожного із розробників, аналітиків та інших спеціалістів у кінцевий результат. З огляду на це, найкращим варіантом буде завчасно

складена угода про розробку систем штучного інтелекту, в якій потрібно ретельно продумати, яким чином розподілятимуться права інтелектуальної власності між їх авторами.

Серед потенційних питань суб'єктності при створенні штучного інтелекту, виникає питання про наявність прав в авторів штучного інтелекту взагалі. Більшість систем і технологій, що застосовуються у процесі діяльності штучного інтелекту самонавчаються і продукують необхідний результат, з кожним разом його вдосконалюючи. Тому зараз науковці дедалі частіше звертають увагу на можливість штучного інтелекту бути самостійним суб'єктом права. Проте, оскільки у законодавстві немає відповідних положень, власне він сам й результати, що він утворює, визнаються об'єктами, захищеними правом інтелектуальної власності.

Закріплення на законодавчому рівні положень про використання творів та інших даних у розробці штучного інтелекту може стати непоганою гарантією для авторів штучного інтелекту і поштовхом для подальшого заохочення інноваційної діяльності у цій сфері.

Крок назустріч підтримці розробників здійснили японці. У травні 2018 року Національна рада Японії затвердила законодавство щодо внесення змін до існуючого «Закону про авторські права», спрямоване на забезпечення тієї необхідної гнучкості та правової визначеності для новаторів у сфері штучного інтелекту. Наприклад, окремі положення дозволяють користувачам аналізувати авторські роботи для машинного навчання. Це передбачає доступ до даних або інформації у формі, в якій авторське вираження творів не сприймається користувачем, отже, не заподіє ніякої шкоди правовласникам. Стаття 47-4 дозволяє створювати електронні випадкові копії творів, якщо процес необхідний для проведення машинного навчання, але не завдає шкоди власникам авторських прав [2].

Тобто, ці положення підпадають під характеристику відомої доктрини «fair use». Як наслідок – розробники та інші учасники створення систем штучного інтелекту визнаються правомірними суб'єктами права інтелектуальної власності на розроблену систему та мають мотивацію для подальшого створення інновацій у сфері штучного інтелекту.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV: за станом на 01 січня 2021 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №40.- ст. 356.
2. Japan amends its copyright legislation to meet future demands in AI and big data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eare.eu/japan-amends-tdm-exception-copyright/>.
3. What's the difference between a data analyst, scientist and engineer? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dataquest.io/blog/data-analyst-data-scientist-data-engineer/>.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами, галузями,
комплексами**

Вайчуліс Олександр Олександрович СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....3

Левчук Олена Вікторівна, Вдовін П.Ю. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В
ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД.....5

Маркетинг

Руденко Наталя Валентинівна ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ
МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ПАРТНЕРСЬКИМИ
ВІДНОСИНАМИ.....9

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

Гупаловська Мирослава Богданівна, Кіт Олег Васильович
СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОГО ФІНАСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В
УКРАЇНІ.....14

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Стукан Тетяна Миколаївна ТУРФІРМИ ЯК КАНАЛ КОМУНІКАЦІЇ
МІЖ ТУРИСТАМИ ТА ТУРИСТИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ РЕГІОНУ16

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

Антонюк Олег Петрович, Антонюк Павло Олегович, Ступницька Тетяна Михайлівна, Баранюк Христина Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ
ТА ПОЛЬЩІ: СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА.....21

Лазун Антоніна Іванівна СУЧАСНІ ТРЕНДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ КИТАЮ.....25

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія
політичних і правових вчень**

Поліщук Вікторія Сергіївна СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ
КОРУПЦІЇ.....29

Поліщук Вікторія Сергіївна РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ В ЕПОХУ
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І НОВОГО ЧАСУ.....35

Чабан Наталія Анатоліївна СУДОВО-ПРАВОВА РЕФОРМА В
УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....39

Чабан Наталія Анатоліївна СУДОВА ВЛАДА ЯК ГАРАНТІЯ
ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....44

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Maksurov Alexey Anatolevich COORDINATION OF ACTIONS OF STATE
AUTHORITIES IN THE FIELD OF PROTECTION OF CHILDREN'S
RIGHTS IN THE REPUBLIC OF ESTONIA.....47

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Лутай Дарина Анатоліївна ПРОБЛЕМАТИКА ДОГОВОРУ
ДАРУВАННЯ.....49

Цеберський Володимир Віталійович ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО
ЗАКРІПЛЕННЯ КОНВАЛІДАЦІЇ ОКРЕМИХ ПРАВОЧИНІВ.....51

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Співак Ірина Вікторівна ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ:
МІЖНАРОДНО – ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ.....55

Яременко Михайло Сергійович КОНСЕРВАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ
ОХОРОНИ.....59

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

Вакарєва Карина Олександрівна ПРАВОВИЙ СТАТУС АВТОРІВ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....64

Підписано до друку 14.05.2021р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

